

Vlaanderen
verbeelding werkt

Duurzaamheidsbarometer

Duurzaam ondernemerschap bij Vlaamse KMO's
situatie 2024

DEPARTEMENT
WERK, ECONOMIE
WETENSCHAP, INNOVATIE &
SOCIALE ECONOMIE

ecoom
EXPERTISECENTRUM O&O MONITORING

Duurzaamheidsbarometer

Duurzaam ondernemerschap bij Vlaamse kmo's: situatie 2024

Cathy Lecocq, Thomas Standaert en Petra Andries
ECOOM-Ondernemerschap Gent

april 2025

COLOFON

Duurzaamheidsbarometer – Duurzaam ondernemerschap bij Vlaamse KMO's – situatie 2024

is een publicatie in opdracht van het Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS) van de Vlaamse overheid uitgevoerd door ECOOM-STORE, UGent.

Verantwoordelijke uitgever

Johan Hanssens, Secretaris-generaal

Vlaamse overheid, Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS)

Koning Albert II-laan 15 bus 380

1210 BRUSSEL

02 553 42 56

info.wewis@vlaanderen.be

www.departementwewis.be

Auteurs

Cathy Lecocq, Thomas Standaert en Petra Andries (ECOOM-STORE, UGent)

Datum van uitgave

april 2025

D/2025/3241/114

Coverfoto © Shutterstock

Overname is alleen toegestaan met bronvermelding. Het Departement WEWIS aanvaardt geen aansprakelijkheid voor het gebruik van de in dit rapport opgenomen informatie.

**DEPARTEMENT
WERK, ECONOMIE
WETENSCHAP, INNOVATIE &
SOCIALE ECONOMIE**

INHOUDSTAFEL

SAMENVATTING	5
1. Inleiding.....	10
2. Methodologie.....	10
2.1 Meetinstrument	10
2.2 Populatie, steekproeftrekking en contactinformatie	11
2.3 Respons, imputatie en weging	12
3. Resultaten	15
3.1 Perceptie.....	16
3.2 Kennis	20
3.2.1 Voorkennis	20
3.2.2 Druk of steun, en informatie vanuit de bedrijfsomgeving	23
3.3 Overheidsinstrumentarium	27
3.4 Doelen en gedrag.....	30
3.4.1 Doelen	30
3.4.2 Duurzaam gedrag.....	33
3.5 Implementatie	37
3.5.1 Uitgaven	37
3.5.2 Mate van professionalisering.....	39
3.6 Impact.....	41
3.6.1 Ecologische impact.....	41
3.6.2 Maatschappelijke impact.....	44
3.6.3 Kosten en andere economische impact.....	46
4. Conclusies	52
Appendix.....	54

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Perceptie van duurzaam ondernemen (n=1.614).....	19
Figuur 2: Voorkennis (n=1.614).....	22
Figuur 3: Druk / steun en informatie vanuit de bedrijfsomgeving (n=1.614).....	25
Figuur 4: Aantal verschillende kanalen waarlangs ondernemingen druk / steun en informatie ontvangen vanuit de bedrijfsomgeving (n=1.614).....	26
Figuur 5: Overheidsinstrumentarium voor projecten duurzaamheid (n=1.614).....	29
Figuur 6: (Duurzame) doelen (n=1. 614).....	32
Figuur 7: (Duurzaam) gedrag (n=1. 614).....	36
Figuur 8: Uitgaven voor duurzame activiteiten, in percentage van de omzet (n=1.534).....	37
Figuur 9: Mate van professionalisering (n=1.534).....	40
Figuur 10: Ecologische impact (n=1.534).....	43
Figuur 11: Maatschappelijke impact (n=1.534).....	45
Figuur 12: Kostenimpact (n=1. 534).....	48
Figuur 13: Andere economische impact (n=1.534).....	51

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Populatie- en steekproefaantallen per stratum (steekproefaantallen schuin gedrukt)	14
Tabel 2: Respons per stratum	14

SAMENVATTING

De duurzaamheidsbarometer is opgesteld en uitgevoerd in opdracht van het Departement Werk, Economie, Wetenschap, Innovatie en Sociale Economie (WEWIS) van de Vlaamse Overheid, en brengt duurzaam ondernemerschap bij Vlaamse kmo's in kaart. Ze is gebaseerd op gevalideerde duurzaamheidsmetingen uit de wetenschappelijke literatuur en bouwt voort op de antwoorden van een grootschalige, aselechte steekproef die representatief is voor de populatie van Vlaamse kmo's volgens bedrijfsgrootte en sector van activiteit. Bijgevolg schetst de duurzaamheidsbarometer een wetenschappelijk onderbouwd beeld van duurzaam ondernemerschap bij Vlaamse kmo's.

De dataverzameling van deze derde editie van de duurzaamheidsbarometer liep van begin juni tot midden oktober 2024 en was gericht op Vlaamse zelfstandige ondernemingen met 5 tot 250 werknemers, actief in de productiesector (inclusief nutsvoorzieningen en bouw), de sector van de commerciële dienstverlening of de zorgsector. De analyses in de duurzaamheidsbarometer zijn gebaseerd op de antwoorden van 1.614 kmo's die de bevraging invulden en zelfstandige ondernemingen zijn. Het rapport presenteert gewogen cijfers, die representatief zijn voor de volledige populatie kmo's in Vlaanderen.

De duurzaamheidsbarometer brengt de drijfveren en barrières van duurzaam ondernemen, kennis over duurzaam ondernemen, duurzame doelen en gedrag, alsook de implementatie en impact van duurzaam gedrag bij Vlaamse kmo's in kaart. Duurzaam ondernemen is een manier van bedrijfsvoeren waarin naast economische doelen ook ecologische en maatschappelijke doelen de nodige aandacht krijgen. Ondernemingen die duurzaam ondernemen, kunnen op deze manier hun steentje bijdragen aan de transitie naar een duurzamere samenleving. De vergelijking van de resultaten van deze duurzaamheidsbarometer met de vorige duurzaamheidsbarometers, laat toe om de evolutie van duurzaam gedrag bij Vlaamse kmo's op te volgen.

De belangrijkste bevindingen van de bevraging 2024 zijn de volgende:

- De meeste bedrijfsleiders van Vlaamse kmo's (88%) zijn overtuigd dat duurzaam ondernemen belangrijk is voor het imago van ondernemingen. Meer dan de helft van de respondenten zegt dan ook dat duurzaam ondernemen, voor ondernemingen in zijn context en sector, een positieve impact heeft op de verkoop: duurzaam ondernemen helpt om producten en/of diensten te verkopen, het beïnvloedt de aankoopbeslissingen van klanten op een positieve manier, trekt nieuwe klanten aan en leidt tot een hogere waardering van de onderneming door klanten. Daarnaast geven kmo's ook aan dat duurzaam ondernemen helpt om waardevolle relaties op te bouwen met de gemeenschap, met leveranciers en met ngo's en andere non-profit organisaties.

Tegelijkertijd geeft ook ruim 60% van de respondenten aan dat duurzaam ondernemen in hun sector en/of context leidt tot hogere kosten en gepaard gaat met een hogere complexiteit bij het nemen van beslissingen. Kleine en micro-ondernemingen geven, meer nog dan respondenten van middelgrote ondernemingen, aan dat duurzaam ondernemen leidt tot hogere kosten en zijn ook minder overtuigd dat duurzaam ondernemen een competitief voordeel oplevert. Vooral kmo's actief in de bouw en in vervoer en opslag stellen dat duurzaam ondernemen in hun context en sector leidt tot hogere kosten. Bovendien zien we dat het aandeel van bedrijven dat zegt dat duurzaam ondernemen leidt tot hogere kosten significant gestegen is ten opzichte van de bevraging van 2023 (65% van de respondenten in 2024 tegenover 61% in 2023). Meer respondenten zijn ook van mening dat duurzaam ondernemen in hun context en sector afleidt van de kerntaken van de onderneming (30% van de respondenten in 2024 tegenover 23% in 2023).

- Bij slechts een derde van ondernemingen is veel kennis en informatie binnen de onderneming aanwezig omtrent de manier waarop duurzame innovaties kunnen worden toegepast in de onderneming. Deze kennis is aanzienlijk meer aanwezig bij middelgrote ondernemingen dan bij micro- en kleine bedrijven. Ook is bij 30% van de ondernemingen veel informatie en kennis aanwezig over de problemen die klanten ondervinden en waarvoor duurzame producten en/of diensten een oplossing kunnen bieden. Kennis over nieuwe, duurzame business modellen en/of over de werking van markten waarin duurzame innovaties kunnen worden geëxploiteerd, zijn nog minder aanwezig; slechts bij 1 op 4 Vlaamse kmo's.
- In de voorbije 12 maanden, ondervonden Vlaamse kmo's de meeste druk/steun om duurzaam te ondernemen vanwege overheidsinstanties (45% van de respondenten), gevolgd door sectorfederaties en -verenigingen (34%) en klanten (33%). Middelgrote ondernemingen ondervinden meer druk/steun dan kleine ondernemingen en micro-ondernemingen van overheidsinstanties (60%), sectorfederaties en -verenigingen (52%) en klanten (56%), maar ook van eigen werknemers (40%) en financiers (36%). Middelgrote ondernemingen worden ook via een groter aantal verschillende kanalen aangespoord om duurzaam te ondernemen dan kleinere kmo's.

Sectorfederaties en -verenigingen (35%), overheidsinstanties (35%), maar ook leveranciers (25%) en klanten (21%) vormen belangrijke bronnen van informatie over duurzaam ondernemen. Ook hier stellen we vast dat middelgrote ondernemingen meer informatie over duurzaam ondernemen ontvangen dan kleinere kmo's, zowel van sectorfederaties en -verenigingen (58%) en overheidsinstanties (48%), maar ook van consultants (38%) en financiers (27%). Middelgrote ondernemingen ontvangen deze informatie ook via een groter aantal verschillende kanalen dan kleine ondernemingen en micro-ondernemingen.

In het algemeen zeggen bedrijfsleiders in de huidige bevraging minder informatie over duurzaam ondernemen te ontvangen van de overheid en meer informatie te ontvangen van klanten ten opzichte van de bevraging van 2023. Het aantal kanalen waarlangs kmo's worden aangespoord om duurzaam te ondernemen, alsook het aantal kanalen waarlangs kmo's informatie ontvangen over duurzaamheid is in 2024 gedaald ten opzichte van het jaar voordien.

- Van diverse beleidsinitiatieven om duurzaam ondernemen bij kmo's te promoten en te ondersteunen, zijn Vlaamse kmo's het meest vertrouwd met de kmo-portefeuille van VLAIO en de fiscale voordelen voor investeringen in verband met duurzaamheid. Ongeveer 1 op 5 kmo's kent deze beleidsinitiatieven en heeft hier in het verleden reeds aan deelgenomen of gebruik van gemaakt. Micro-ondernemingen zijn minder vertrouwd met de diverse beleidsinstrumenten inzake duurzaamheid (met uitzondering van de kmo-portefeuille) dan kleine en middelgrote ondernemingen. Verder zijn ondernemingen uit de horeca en uit de zorg het minst vertrouwd met de beleidsinitiatieven om duurzaam ondernemen bij kmo's te promoten.
- Economische doelen - kosten verlagen, omzet en winstmarges verhogen, marktaandeel verbeteren - zijn belangrijk voor 70 tot 80% van de Vlaamse kmo's. Welzijn van de eigen werknemers blijft echter, net als vorige jaren, de hoogste prioriteit van Vlaamse kmo's (89%). 60% van de kmo's hecht belang aan de ecologische voetafdruk van de onderneming, ongeveer de helft van de ondernemingen wenst oplossingen aan te bieden voor milieuproblemen. Voor 56% van de kmo's is het belangrijk om iets terug te doen voor de maatschappij of de lokale gemeenschap. Middelgrote ondernemingen hechten een groter belang aan ecologische en maatschappelijke doelen dan kleine en micro-ondernemingen. Ten opzichte van andere sectoren, zijn ecologisch doelen minder van belang voor kmo's in de ICT-sector, en de industrie scoort ook lager dan andere sectoren wat betreft maatschappelijke doelen. Ten opzichte van de bevraging van 2023, vinden Vlaamse kmo's het belangrijker om iets terug te doen voor de maatschappij of de lokale gemeenschap.
- Bijna alle Vlaamse kmo's stellen ecologisch en/of maatschappelijk duurzaam gedrag. 85% van de bedrijven houdt rekening met de belangen en het welzijn van de eigen werknemers. Daarnaast ondersteunt 57% van de kmo's culturele en sportieve activiteiten. 61% van de kmo's heeft de voorbije 12 maanden in energiebesparingen geïnvesteerd en 23% onder hen plant dit in het komende jaar te doen. Middelgrote ondernemingen stellen meer duurzaam gedrag (zowel ecologisch als maatschappelijk) dan kleine en micro-ondernemingen. Bedrijven in de sector van nutsvoorzieningen, de industrie en de handel stellen meer duurzaam ecologisch gedrag en/of plannen dit te doen dan bedrijven in andere sectoren. Bedrijven in de zorg stellen vaker maatschappelijk duurzaam gedrag en/of plannen dit te doen dan bedrijven in andere sectoren.

- Van al de Vlaamse kmo's die vorig jaar duurzaam gedrag stelden, investeert 47% van de bedrijven 1 tot 5% van zijn omzet aan duurzame activiteiten. Een vierde van de bedrijven spendeert minder dan 1% van zijn omzet aan duurzame activiteiten, voor de overige 28% van de kmo's bedragen de uitgaven voor duurzame activiteiten meer dan 5% van de omzet. De investeringen zijn (procentueel) het hoogst in de sector van nutsvoorzieningen. Er zijn geen verdere verschillen tussen sectoren, of tussen bedrijven van verschillende bedrijfsgrootte.
- De mate van professionalisering inzake het ontwikkelen van en communiceren over duurzame activiteiten verschilt in grote mate tussen middelgrote, kleine en micro-ondernemingen. 4 op de 5 middelgrote bedrijven proberen zelf hun stakeholders en de belangen van stakeholders te identificeren, tegenover 56% van de kleine ondernemingen en 49% van de micro-ondernemingen. 62% van de middelgrote bedrijven heeft ook een actieplan rond duurzaam ondernemen, tegenover 28% van de kleine ondernemingen en 17% van de micro-ondernemingen. Daarnaast heeft zowat de helft van de middelgrote bedrijven een communicatieplan betreffende duurzame activiteiten en/of beschrijft zijn duurzame praktijken in een jaarverslag, een afzonderlijk duurzaamheidsrapport en/of op de website (tegenover minder dan een derde van de kleine ondernemingen en minder dan een vierde van de micro-ondernemingen). Ten opzichte van de vorige bevraging, zien we een toename van de bedrijven die hun stakeholders en hun belangen in kaart brengen. We zien ook een toename van bedrijven die hun duurzame praktijken beschrijven in het jaarverslag, in een afzonderlijk duurzaamheidsrapport en/of op de website.
- 43% van de Vlaamse kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben, realiseerden de afgelopen 12 maanden een grote positieve ecologische impact op vlak van verminderd energieverbruik, 37% van de kmo's realiseerden in grote mate een betere naleving van de milieunormen. Middelgrote ondernemingen, alsook ondernemingen uit de nutssector en de handel rapporteren gemiddeld een meer positieve ecologische impact dan andere bedrijven.
- 21% van de kmo's realiseerde het voorbije jaar een grote impact op een verbeterde gezondheid en veiligheid van de eigen werknemers, 16% van de bedrijven had ook een belangrijke impact op een verbeterd algemeen welzijn van de belanghebbende van de onderneming. Middelgrote ondernemingen en ondernemingen uit de zorgsector rapporteren gemiddeld een meer positieve maatschappelijke impact dan andere bedrijven. Ten opzichte van de bevraging van 2023, is de gerealiseerde maatschappelijke impact van kmo's gedaald in de voorbije 12 maanden.
- Bij 46% van de kmo's heeft duurzaam gedrag de afgelopen 12 maanden geleid tot een daling van de kosten voor energieverbruik. Andere kosten, en in het bijzonder de kosten voor de aankoop van materialen en grondstoffen alsook de kosten voor afvalverwerking, zijn veeleer gestegen ten gevolge van duurzaam gedrag. Kleine en

micro-ondernemingen, en ondernemingen in de bouw rapporteren meer dan andere bedrijven een stijging van kosten.

- 23% van de Vlaamse kmo's geeft aan dat de klantentevredenheid is gestegen, 16% van de bedrijven rapporteert een verbeterde samenwerking met leveranciers in de voorbije 12 maanden ten gevolge van duurzaam gedrag. Op het vlak van winstgevendheid heeft duurzaam gedrag veelal een negatieve impact: 1 op de 3 Vlaamse kmo's geeft aan dat de winstmarges enigszins tot aanzienlijk gedaald zijn ten gevolge van duurzaam gedrag, slechts 8% van de bedrijven ziet een stijging van de winstmarges ten gevolge van duurzaam gedrag. Bedrijven uit de zorg en uit de ICT sector zien een meer positief effect van duurzaam gedrag op de winstmarges.

1. INLEIDING

In opdracht van het toenmalige Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) van de Vlaamse overheid (ondertussen gefuseerd tot WEWIS) werd in 2022 een duurzaamheidsbarometer ontwikkeld om duurzaam ondernemen bij Vlaamse kmo's in kaart te brengen. Op basis van een uitgebreide literatuurstudie werd toen een bevraging opgesteld om duurzame doelen en gedrag, implementatie en impact van duurzaam gedrag, alsook veelvoorkomende barrières en drijfveren van duurzaam ondernemen te meten. De eerste twee edities van deze bevraging werden uitgevoerd in 2022 en 2023.

De nieuwe bevraging van ondernemingen in de zomer van 2024 vormt de basis voor de derde duurzaamheidsbarometer en wordt in detail besproken in dit rapport. De vragen in de bevraging zijn grotendeels dezelfde als in 2023. De nieuwe bevraging van kmo's laat bijgevolg toe om een update te geven van duurzaam ondernemerschap bij Vlaamse kmo's, alsook om belangrijke evoluties ten opzichte van 2023 in kaart te brengen, en om drijfveren en barrières voor duurzaam ondernemen die geïdentificeerd werden in de vorige duurzaamheidsbarometer, verder op te volgen.

2. METHODOLOGIE

2.1 Meetinstrument

De vragenlijst van de duurzaamheidsbarometer werd in 2022 samengesteld op basis van een uitgebreide literatuurstudie over duurzaam ondernemen (Berckmoes en Andries, 2020¹). Daarbij werden mogelijke definities, types en het proces van duurzaam ondernemen, barrières en drijfveren en mogelijke metingen in (inter)nationale barometers en in de wetenschappelijke literatuur onderzocht. Uit een grote verscheidenheid van gangbare definities van duurzaam ondernemen, opteerden we voor de *triple bottom line* (3BL) (Elkington 1994; 1997²), een definitie waarbij de onderneming gelijktijdig economische, ecologische en maatschappelijke doelen nastreeft. We kozen voor gevalideerde duurzaamheidsmetingen uit de wetenschappelijke literatuur om duurzame doelen en gedrag, implementatie en impact van duurzaam gedrag, alsook veelvoorkomende barrières en drijfveren van duurzaam ondernemen te meten.

¹ Berckmoes, J. en Andries, P. (2022). Duurzaam ondernemerschap bij kmo's: een literatuurstudie. Beleidsrapport STORE-21-020, Steunpunt Economie en Ondernemen.
<https://www.ugent.be/eb/mio/cer/en/publications/2023literatuurstudie>

² Elkington, J. (1994). Towards the Sustainable Corporation: Win-Win-Win Business Strategies for Sustainable Development. *California Management Review*, 36(2), 90–100. <https://doi.org/10.2307/41165746>
Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century*. Capstone Publishing Ltd.

Voor de bevraging van 2024 werd gebruikt gemaakt van dezelfde vragenlijst als in voorbije edities, met een aantal kleine aanpassingen. In de vraag naar duurzaam gedrag werd een item toegevoegd dat peilt naar de mogelijkheden die geboden worden aan werknemers om opleidingen inzake duurzaamheid te volgen. De vraag rond het overheidsinstrumentarium om duurzaam ondernemen bij kmo's te promoten en te ondersteunen werd uitgebreid met één nieuw overheidsinitiatief rond duurzaam ondernemen en de verwoording van enkele items (o.a. de waterscan) werd licht aangepast. De bijkomende vraag die in 2023 peilde naar de kenmerken van de informatie over duurzaamheid en duurzaam ondernemerschap die ondernemers binnen deze overheidsinitiatieven ontvingen, werd in deze bevraging weggelaten. Ook de vraag rond strategisch en responsief duurzaam gedrag werd niet meer opgenomen in de recente bevraging. Nieuw in de bevraging van 2024, is dat de verschillende items binnen eenzelfde vraag in random volgorde getoond worden aan de respondent. Voor vragen die bestaan uit logische blokken (bv. ecologisch duurzaam gedrag en maatschappelijk duurzaam gedrag) werd de vragenlijst op die manier geprogrammeerd dat enkel de items binnen eenzelfde logische blok random getoond worden aan de respondenten.

De duurzaamheidsbarometer is een instrument dat, aan de hand van een (jaarlijkse) bevraging van bedrijfsleiders, toelaat om duurzaam ondernemen bij kmo's in kaart te brengen en op te volgen doorheen de tijd. Hiertoe baseert de duurzaamheidsbarometer zich op het principe van representativiteit: er wordt gebruik gemaakt van een grootschalige, aselecte steekproef die representatief is voor de populatie van Vlaamse kmo's volgens bedrijfsgrootte en sector van activiteit.

2.2 Populatie, steekproeftrekking en contactinformatie

Voor dit onderzoek definiëren wij de populatie van Vlaamse kmo's op basis van locatie, economische sector, werknemersaantallen en het zelfstandigheidscriterium.

We namen de Bel-first databank van Bureau van Dijk als vertrekpunt om de populatie van kmo's vast te leggen. In deze databank selecteerden we alle bedrijven met maatschappelijke zetel in Vlaanderen aangevuld met alle bedrijven met maatschappelijke zetel in Brussel en minstens één vestiging in Vlaanderen. Economische sectoren en grootteklassen werden voor aanvang van de eerste duurzaamheidsbarometer vastgelegd in samenspraak met de opdrachtgever. De appendix geeft een gedetailleerd overzicht van alle economische sectoren en bijhorende NACE-codes die opgenomen zijn in de studie. Het gaat om alle productiesectoren inclusief nutsvoorzieningen en bouw, alle diensten uit de tertiaire sector en de zorgsector.

Omdat informatie over aantal werknemers vaak ontbreekt in Bel-first, koppelden we deze ondernemingen vervolgens met werknemersaantallen uit de RSZ-databank³ om ondernemingen te kunnen onderverdelen in grootteklassen. Het onderzoek omvat kmo's met een ondergrens van minstens 5 werknemers. We maken het onderscheid tussen micro-, kleine

³ We gebruikten hiervoor de cijfers (werknemersaantallen) van de maand februari 2024.

en middelgrote ondernemingen op basis van werknemersaantallen. Tabel 1 geeft de populatie-aantallen, gestratificeerd naar sector en grootteklasse, voor alle Vlaamse ondernemingen met minder dan 250 werknemers. Er wordt geen rekening gehouden met jaaromzet en balanstotaal aangezien deze vaak niet beschikbaar zijn voor kmo's.

Om te voldoen aan de kmo-definitie, moeten bedrijven zelfstandige ondernemingen zijn. De Bel-first datadank bevat niet de nodige informatie om voor al de bedrijven uit de populatie na te gaan of ze voldoen aan het zelfstandigheids criterium van de kmo-definitie. Daarom werd in de bevraging een extra vraag opgenomen om na te gaan of het bedrijf een onafhankelijke onderneming is.

Om het aantal aan te schrijven bedrijven te bepalen, gingen we uit van een algemene responsgraad van 25%. Daarnaast maakten we de assumptie dat één op de drie aangeschreven bedrijven niet zelfstandig zou zijn, waardoor we de steekproefaantallen verder moesten verhogen. Rekening houdend met de verdeling over de verschillende sectoren, werden in totaal 8.405 bedrijven geselecteerd voor de bevraging, of 23% van de populatie. Tabel 1 geeft de steekproefaantallen weer volgens sector en grootteklasse.

Voor elk bedrijf uit de steekproef werd vervolgens een contactpersoon en bijhorend e-mailadres opgezocht. Dit gebeurde in de eerste plaats aan de hand van contactgegevens die verzameld werden tijdens de vorige bevraging, aangevuld met contactgegevens uit Trends Top en manuele opzoeken op internet. We gaven hierbij steeds de voorkeur aan persoonlijke contactdata, en gaven prioriteit aan contactgegevens van personen met de functie zaakvoerder, bedrijfsleider, CEO, en dergelijke. Voor micro- en kleine ondernemingen mocht het contact ook een algemeen emailadres zijn ter attentie van de zaakvoerder indien geen persoonlijk e-mailadres gevonden werd. Middelgrote ondernemingen waarvoor wel een contactpersoon maar geen persoonlijk e-mailadres gevonden werd, werden per brief gecontacteerd.

2.3 Respons, imputatie en weging

De dataverzameling liep van begin juni tot midden oktober 2024. Van de 8.405 bedrijven die we selecteerden voor de bevraging, ontvingen 8.341 bedrijven midden juni een eerste mailing. In totaal konden 418 van deze e-mails niet worden afgeleverd. Voor deze bedrijven werd nieuwe contactinformatie opgezocht en een nieuwe e-mailuitnodiging uitgestuurd. 64 bedrijven, waarvoor we geen e-mailadres konden vinden, ontvingen in de 2de helft van juni een brief.

Vanaf 1 juli tot en met 20 september, volgde een doorgedreven telefonische opvolging van alle geselecteerde bedrijven. Bedrijven die een uitnodiging per brief ontvingen en bedrijven waarvan de mails niet konden worden afgeleverd, werden prioritair opgebeld door het call center. Alle bedrijven die via het call center gecontacteerd werden, kregen nadien ook een mail met de persoonlijke link naar de bevraging toegestuurd.

Uiteindelijk hebben 8.299 bedrijven via e-mail en/of brief een uitnodiging ontvangen voor de bevraging⁴. We stuurden eveneens vijf e-mailherinneringen naar de bedrijven. Bij het afsluiten van de bevraging midden oktober hadden we antwoord ontvangen van in totaal 2.385 bedrijven. Dit impliceert een responsgraad van 28,7% (2.385/8.299).

Van deze 2.385 bedrijven zijn 1.614 antwoorden bruikbaar voor verdere analyses. 238 bedrijven vielen uit de responsgroep omdat ze niet onafhankelijk waren en dus niet voldoen aan het zelfstandigheids criterium van kmo's. Deze bedrijven kregen geen verdere vragen met betrekking tot duurzaamheid. Daarnaast lieten 100 bedrijven via mail of via het callcenter weten dat het bedrijf niet langer actief is (wegens stopzetting of overname), en dat het bijgevolg niet relevant is om de bevraging in te vullen. 433 andere responsen vielen uit de responsgroep omdat ze geen enkele vraag betreffende duurzaamheid beantwoordden. Tabel 2 geeft de uiteindelijke respons weer per sector en grootteklasse.

De vragen in de bevraging waren niet verplicht. Ontbrekende gegevens waren echter beperkt en werden geïmputeerd volgens de hotdeck-imputatiemethode. Elk antwoord in de bevraging kreeg tot slot ook nog een gewicht toegekend in functie van de grootte van de respons per sector en bedrijfsgrootte ten opzichte van de populatie-aantallen. Dit rapport presenteert dan ook gewogen cijfers, die - omwille van deze weging - representatief zijn voor de volledige populatie kmo's in Vlaanderen.

⁴ 106 bedrijven konden, ondanks herhaaldelijke pogingen, niet bereikt worden.

Tabel 1: Populatie- en steekproefaantallen per stratum (steekproefaantallen schuin gedrukt)

Grootte	NACE 10-33	NACE 35-39	NACE 41-43	NACE 45-47	NACE 49-53	NACE 55-56	NACE 58-63	NACE 64-66	NACE 68-75	NACE 77- 82;95.1	NACE 86-88	Totaal
Micro	1,545	83	2,586	4,372	993	1,660	671	768	2,102	948	557	16,285
(5-9 werknemers)	<i>350</i>	<i>20</i>	<i>586</i>	<i>990</i>	<i>225</i>	<i>375</i>	<i>152</i>	<i>174</i>	<i>477</i>	<i>214</i>	<i>126</i>	<i>3,689</i>
Klein	2,458	168	2,372	4,605	1,469	946	870	472	1,775	1,052	783	16,970
(10-49 werknemers)	<i>556</i>	<i>38</i>	<i>536</i>	<i>1,043</i>	<i>333</i>	<i>216</i>	<i>197</i>	<i>107</i>	<i>400</i>	<i>238</i>	<i>179</i>	<i>3,843</i>
Middelgroot	817	47	336	705	327	63	197	82	316	393	566	3,849
(50-249 werknemers)	<i>184</i>	<i>13</i>	<i>76</i>	<i>160</i>	<i>74</i>	<i>14</i>	<i>45</i>	<i>19</i>	<i>79</i>	<i>89</i>	<i>120</i>	<i>873</i>
Totaal	4,820	298	5,294	9,682	2,789	2,669	1,738	1,322	4,193	2,393	1,906	37,104
	<i>1,090</i>	<i>71</i>	<i>1,198</i>	<i>2,193</i>	<i>632</i>	<i>605</i>	<i>394</i>	<i>300</i>	<i>956</i>	<i>541</i>	<i>425</i>	<i>8,405</i>

Tabel 2: Respons per stratum

Grootte	NACE 10-33	NACE 35-39	NACE 41-43	NACE 45-47	NACE 49-53	NACE 55-56	NACE 58-63	NACE 64-66	NACE 68-75	NACE 77-82;95.1	NACE 86-88	Totaal
Micro (5-9 werknemers)	64	5	102	157	32	47	24	30	91	34	32	618
Klein (10-49 werknemers)	135	10	105	193	64	29	38	23	96	51	56	800
Middelgroot (50-249 werknemers)	49	6	22	20	20	2	6	1	15	12	43	196
Totaal	248	21	229	370	116	78	68	54	202	97	131	1614

3. RESULTATEN

Duurzaam ondernemen is een manier van bedrijfsvoeren waarin naast economische doelen ook ecologische en maatschappelijke doelen aandacht krijgen.

Onder het nastreven van **ecologische doelen** valt het behouden of verbeteren van het milieu, bijvoorbeeld:

- zuiniger omgaan met energie, grondstoffen of materialen;
- inzetten op vermindering, recyclage of hergebruik van afval;
- producten of diensten op de markt brengen met een langere levensduur, betere herbruikbaarheid/recycleerbaarheid, of lagere ecologische impact dan traditionele producten/diensten;
- het gebruik of de uitstoot van schadelijke stoffen verminderen.

Onder **maatschappelijke doelen** valt het creëren van voordelen voor individuen of maatschappelijke groepen, bijvoorbeeld:

- bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke uitdagingen, zoals armoede en vergrijzing;
- de lokale gemeenschap helpen ontwikkelen;
- leveranciers en hun werknemers (lokaal of in ontwikkelingslanden) respectvol en eerlijk behandelen;
- bijdragen aan het welzijn van de werknemers (bv. de mentale en fysieke gezondheid of de veiligheid van werknemers verbeteren).

Niet alle ondernemingen vinden duurzaamheid even relevant of belangrijk. De bedrijfsbevraging duurzaam ondernemen bevraagt kmo's in Vlaanderen, ook de ondernemingen die momenteel niet actief bezig zijn met duurzaamheid of die weinig afweten van duurzaam ondernemen. Enkel op die manier krijgen we immers een representatief beeld van het kmo-landschap in Vlaanderen.

We presenteren eerst de resultaten van de duurzaamheidsbevraging 2024 voor alle kmo's samen. Vervolgens kijken we naar verschillen tussen middelgrote, kleine en micro-ondernemingen, en naar verschillen tussen sectoren. We rapporteren enkel significante verschillen (<1% significantieniveau). Tot slot, vergelijken we de resultaten van de huidige duurzaamheidsbevraging met de duurzaamheidsbevraging van 2023 en rapporteren ook hier significante verschillen (<1% significantieniveau).

3.1 Perceptie

We polsten naar de perceptie van de respondenten in verband met de voor- en nadelen van duurzaam ondernemen voor ondernemingen in hun context en sector. Eerder onderzoek toont immers aan dat de verwachting dat duurzaam ondernemen de bedrijfsprestaties zal verbeteren (respectievelijk verslechteren) een belangrijke drijfveer (respectievelijk barrière) vormt voor duurzaam ondernemerschap.

Figuur 1 toont aan dat de ruime meerderheid van de respondenten (88%) van mening is dat duurzaam ondernemen het imago van ondernemingen verbetert. 69% van de bedrijfsleiders van Vlaamse kmo's geeft aan dat duurzaam ondernemen leidt tot een hogere waardering van ondernemingen door hun klanten. Meer dan 1 op de 2 respondenten zegt dan ook dat duurzaam ondernemen, voor ondernemingen in hun context en sector, een positieve impact heeft op de verkoop: ze geven aan dat duurzaam ondernemen ondernemingen helpt om hun producten en/of diensten te verkopen (57% van de respondenten), om de aankoopbeslissingen van klanten op een positieve manier te beïnvloeden (57% van de respondenten) en om nieuwe klanten aan te trekken (55% van de respondenten). Daarnaast geven kmo's ook aan dat duurzaam ondernemen ondernemingen in hun context en sector helpt om waardevolle relaties op te bouwen met de gemeenschap (62% van de respondenten), met leveranciers (52% van de respondenten), en met ngo's en andere non-profit organisaties (46% van de respondenten).

Bijna de helft van de Vlaamse bedrijfsleiders is van mening dat duurzaam ondernemen ondernemingen helpt om kosten in het productieproces te besparen en om hen een competitief voordeel te geven (respectievelijk 49 en 48% van de respondenten). Ongeveer 1 op 5 bedrijfsleiders gaat hier echter niet mee akkoord (respectievelijk 23% en 19% van de respondenten). We zien dan ook dat ruim 60% van de respondenten aangeeft dat duurzaam ondernemen in hun context en sector leidt tot hogere kosten en gepaard gaat met een hogere complexiteit bij het nemen van beslissingen. Deze negatieve verwachtingen kunnen een aanzienlijke barrière vormen voor duurzaam ondernemen.

Minder dan de helft van de respondenten (44%) geeft aan dat duurzaam ondernemen ondernemingen in hun context en sector helpt om financiering te krijgen, slechts één derde van de respondenten (34%) is van mening dat duurzaam ondernemen helpt om te internationaliseren. Verder zijn respectievelijk 46% en 41% van de respondenten overtuigd dat duurzaam ondernemen ondernemingen helpt om werknemers te rekruteren en om werknemers te behouden. 30% van de bedrijfsleiders is van mening dat duurzaam ondernemen ondernemingen afleidt van hun kerntaken.

Middelgrote ondernemingen hebben een meer positieve perceptie van de voordelen van duurzaam ondernemen dan kleine en micro-ondernemingen. Ze vinden duurzaam ondernemen relevanter om nieuwe werknemers te rekruteren (69% van de respondenten) en

om werknemers te behouden (62% van de respondenten), alsook om financiering te krijgen (62% van de respondenten).

Daarnaast zegt ook 63% van de bedrijfsleiders van middelgrote ondernemingen dat duurzaam ondernemen voor bedrijven in hun context en sector een competitief voordeel oplevert, tegenover 50% van de bedrijfsleiders van kleine ondernemingen en slechts 41% van de bedrijfsleiders van micro-ondernemingen. Middelgrote bedrijven hebben dan ook een minder negatieve perceptie van de nadelen en barrières van duurzaam ondernemen. Zo geven respondenten van middelgrote ondernemingen minder dan kleine en micro-ondernemingen aan dat duurzaam ondernemen leidt tot hogere kosten (58% van de respondenten van middelgrote ondernemingen tegenover 66% bij micro- en kleine ondernemingen). Daarnaast zijn minder middelgrote ondernemingen van mening dat duurzaam ondernemen afleidt van hun kerntaken (22% van de respondenten).

Ook tussen sectoren zien we belangrijke verschillen in de perceptie van de effecten van duurzaam ondernemen. De sectoren nutsvoorzieningen (NACE 35-39) en de ICT sector (NACE 58-63) tonen zich het meest positief met betrekking tot de verwachte voordelen van duurzaam ondernemen voor ondernemingen in hun context en sector. In de sector nutsvoorzieningen zegt 4 op de 5 bedrijven dat duurzaam ondernemen ondernemingen helpt om hun producten en/of diensten te verkopen, en eveneens 4 op de 5 bedrijven in de sector stelt dat duurzaam ondernemen helpt om waardevolle relaties met ngo's en andere non-profit organisaties op te bouwen. 95% van de bedrijven in de ICT sector stelt dat duurzaam ondernemen het imago van ondernemingen in hun context en sector verbetert en 2 op de 3 respondenten is van mening dat duurzaam ondernemen de aankoopbeslissing van klanten op een positieve manier beïnvloedt. Binnen de ICT sector is bovendien een ruime meerderheid van de respondenten (respectievelijk 78% en 65%) van mening dat duurzaam ondernemen ondernemingen helpt om werknemers te rekruteren en te behouden.

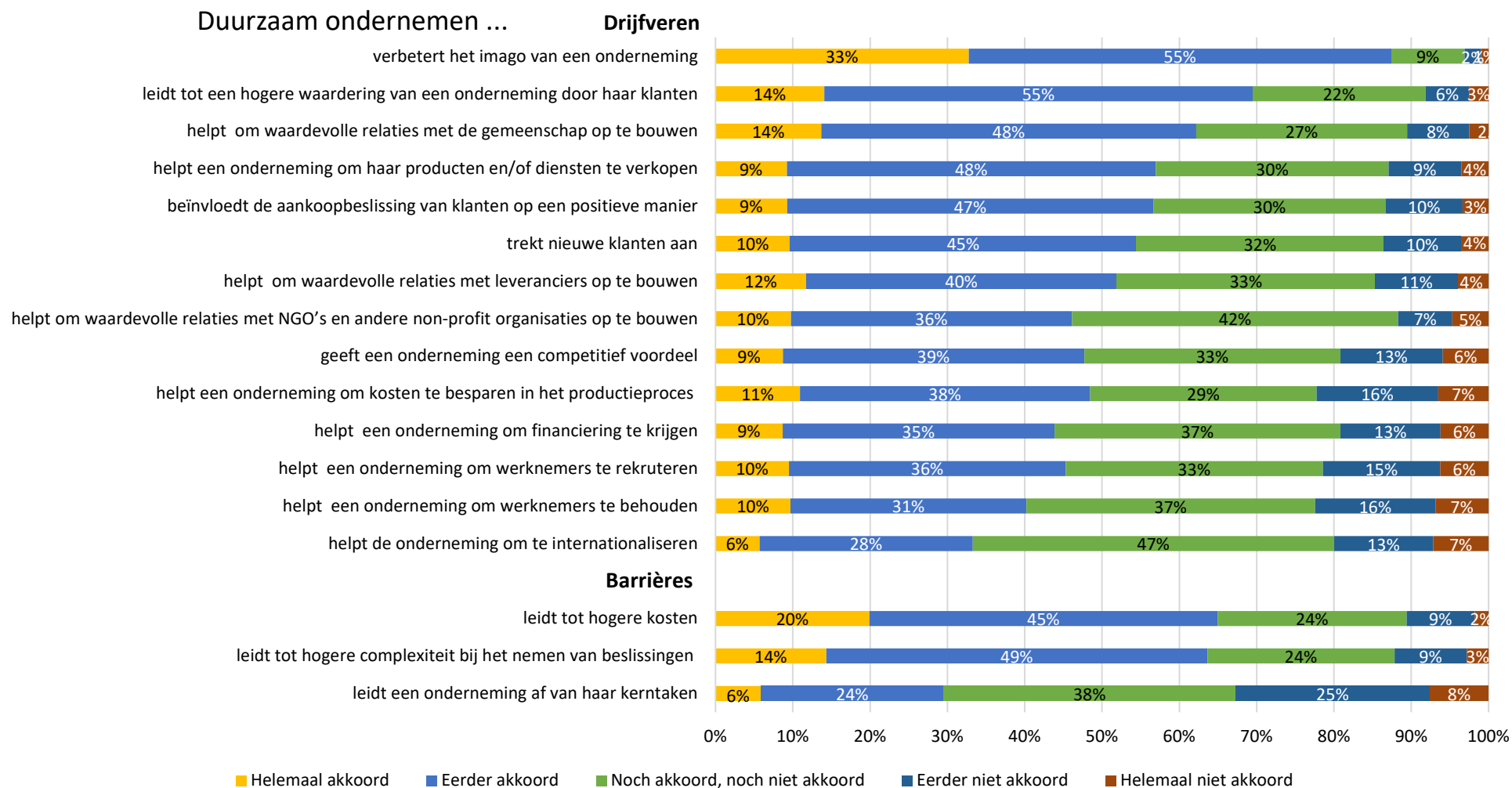
De sectoren bouw (NACE 41-43) en vervoer en opslag (NACE 49-53) hebben de meest uitgesproken negatieve perceptie van de nadelen van duurzaam ondernemen. 3 van de 4 respondenten in deze sectoren stelt dat duurzaam ondernemen in hun context en sector leidt tot hogere kosten. Een derde van de bedrijven in de bouwsector stelt dat duurzaam ondernemen ondernemingen in hun context en sector afleidt van hun kerntaken, terwijl 3 op de 4 bedrijven in de sector vervoer van mening is dat duurzaam ondernemen leidt tot hogere complexiteit bij het nemen van beslissingen. De ICT sector (NACE 58-63) en de zorgsector (NACE 86-88) tonen dan weer een minder negatieve perceptie van de nadelen van duurzaam ondernemen. In beide sectoren is slechts de helft van de respondenten van mening dat duurzaam ondernemen leidt tot hogere kosten, en respectievelijk 17% en 14% van de bedrijfsleiders in deze sectoren zegt dat duurzaam ondernemen ondernemingen afleidt van hun kerntaken.

Ten opzichte van 2023 zien we dat kmo's in belangrijkere mate nadelen van duurzaam ondernemen zien. Zo geven respondenten in de meest recente bevraging vaker aan dat

duurzaam ondernemen leidt tot hoger kosten (65% van de respondenten in 2024 tegenover 61% in de 2023). Daarnaast zijn respondenten meer van mening dat duurzaam ondernemen ondernemingen afleidt van hun kerntaken (30% van de respondenten in 2024 tegenover 23% in de 2023). Kmo's zien duurzaam ondernemen bijgevolg minder als een manier om een competitief voordeel te verkrijgen (48% van de respondenten in 2024 tegenover 58% in de 2023). Daarentegen zien we in de meest recente bevraging dat bedrijfsleiders duurzaam ondernemen meer dan in 2023 zien als een manier om waardevolle relaties met leveranciers op te bouwen (52% van de respondenten in 2024 tegenover 42% van de respondenten in 2023).

Uit de bevraging blijkt dat niet alleen kleine en micro-ondernemingen, maar ook bedrijven uit de bouwsector en de sector van vervoer en opslag, hoge kosten als een belangrijke barrière voor duurzaam ondernemen percipiëren. Gegeven de belangrijke milieu-impact van deze sectoren, is dit een belangrijk aandachtspunt voor het beleid.

Figuur 1: Perceptie van duurzaam ondernemen (n=1.614)

3.2 Kennis

We vroegen respondenten in welke mate kennis inzake duurzaam ondernemen de voorbije 12 maanden aanwezig was binnen de onderneming. Vervolgens polsten we ook naar de steun/druk en informatie die kmo's het voorbije jaar vanuit hun omgeving ontvingen om duurzaam te ondernemen. Deze kunnen immers ook belangrijke drijfveren zijn voor duurzaam gedrag.

3.2.1 Voorkennis

We peilden naar de aanwezigheid van kennis en informatie van de volgende aspecten van duurzaam ondernemen binnen de onderneming:

- de manier waarop duurzame innovaties kunnen worden toegepast in de onderneming, dit omvat onder meer aanpassingen aan het huidige productieproces, ontwikkeling van nieuwe producten/diensten;
- de werking van markten waarin duurzame innovaties kunnen worden geëxploiteerd, bijvoorbeeld hoe er wordt samengewerkt met leveranciers, welke specifieke salestechnieken gebruikt worden, benodigd kapitaal;
- de problemen die klanten ondervinden, en waarvoor duurzame producten en/of diensten een oplossing kunnen bieden; en
- nieuwe, duurzame business modellen.

Figuur 2 toont aan dat nagenoeg een derde van de kmo's helemaal akkoord of eerder akkoord is met de stelling dat er de voorbije 12 maanden veel kennis en informatie binnen de onderneming aanwezig was omtrent de manier waarop duurzame innovaties kunnen worden toegepast in de onderneming, alsook omtrent de problemen die klanten ondervinden en waarvoor duurzame producten en/of diensten een oplossing kunnen bieden. 1 op de 4 Vlaamse kmo's gaat akkoord met de stelling dat er binnen de kmo veel kennis aanwezig is over de werking van markten waarin duurzame innovaties kunnen worden geëxploiteerd, alsook over nieuwe, duurzame business modellen.

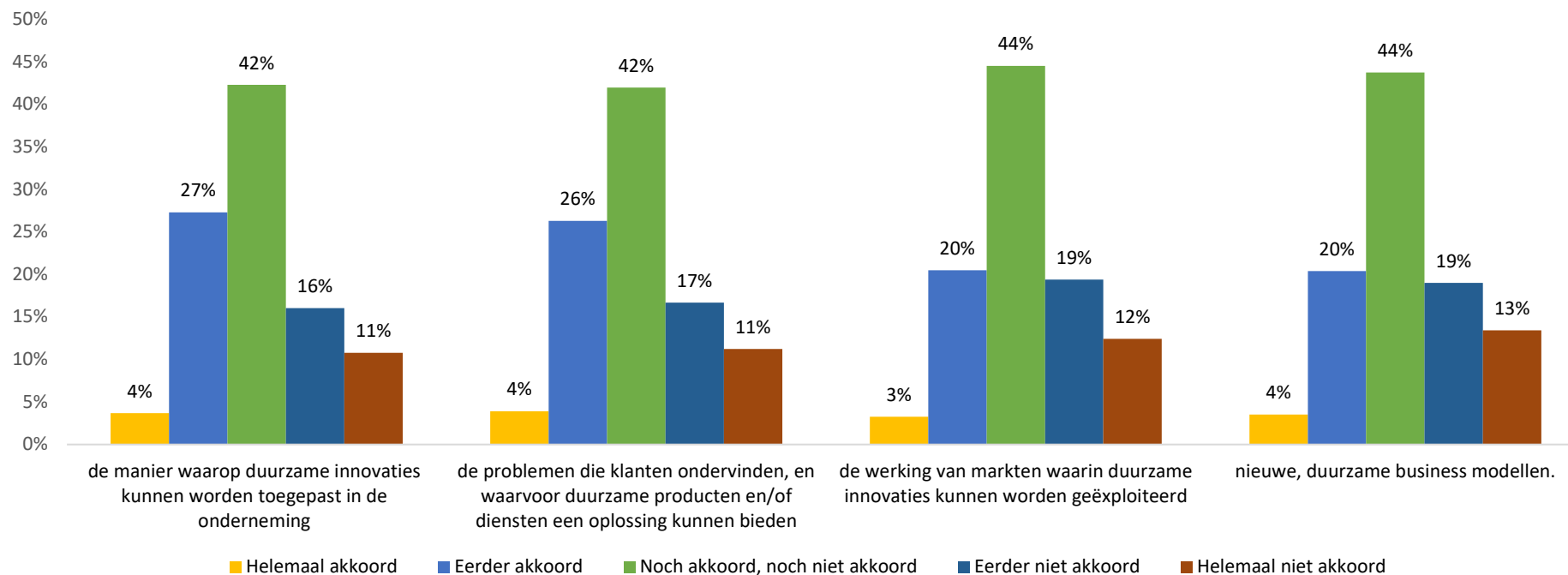
Kennis en informatie over duurzaam ondernemen is systematisch meer aanwezig bij middelgrote bedrijven (gemiddeld 37% akkoord over de vier types kennis) dan bij kleine bedrijven en micro-ondernemingen (respectievelijk 28% en 24% akkoord over de vier types kennis). Vooral kennis omtrent de manier waarop duurzame innovaties kunnen worden toegepast in de onderneming, is meer aanwezig binnen middelgrote ondernemingen (43% akkoord) in vergelijking tot kleine ondernemingen (32% akkoord) en micro-ondernemingen (26% akkoord).

In bedrijven uit de sector nutsvoorzieningen (NACE 35-39) is het meest interne kennis en informatie beschikbaar over duurzaam ondernemen (gemiddeld 57% akkoord over de vier types kennis). De zorgsector (NACE 86-88) daarentegen scoort beduidend lager dan andere

sectoren op interne kennis en informatie over duurzaam ondernemen. Slechts 16% van de kmo's in de zorg gaat (helemaal of eerder) akkoord met de stelling dat kennis over duurzaam ondernemen aanwezig is binnen de onderneming (gemiddeld over de vier types kennis).

We zien geen verandering in de aanwezigheid van kennis en informatie over duurzaam ondernemen binnen ondernemingen ten opzichte van de bevraging van 2023.

Figuur 2: Voorkennis (n=1.614)

3.2.2 Druk of steun, en informatie vanuit de bedrijfsomgeving

Verschillende partijen in de omgeving van het bedrijf kunnen druk of steun uitoefenen om duurzaam te ondernemen. We maken het onderscheid tussen financiers, klanten, leveranciers, sectorgenoten/concurrenten, consultants, sectorfederaties en -verenigingen, overheidsinstanties, universiteiten en onderzoeksinstituten, werknemers, ngo's en andere non-profit organisaties, en de lokale gemeenschap. We gingen na of deze partijen ondernemingen de voorbije 12 maanden hebben aangespoord tot duurzaam ondernemen. We bekeken ook of ondernemingen in het afgelopen jaar veel informatie over duurzaamheid hebben ontvangen van deze partijen.

Figuur 3 toont aan dat 45% van de Vlaamse kmo's akkoord gaat met de stelling dat ze de voorbije 12 maanden druk of steun ontvangen hebben van overheidsinstanties om duurzaam te ondernemen. Verder zijn het vooral sectorfederaties en -verenigingen (34%) en klanten (33%) die kmo's aansporen tot duurzaam ondernemen, gevolgd door werknemers (25%) en sectorgenoten/concurrenten (22%). Minder dan 1 op de 5 respondenten gaat akkoord met de stelling dat ze druk of steun ontvangen van leveranciers (18%), financiers (18%), universiteiten en onderzoeksinstituten (17%), consultants (16%), de lokale gemeenschap (16%), en ngo's en andere non-profit organisaties (13%).

Verder geeft Figuur 3 ook aan dat kmo's informatie over duurzaam ondernemen voornamelijk ontvangen van sectorfederaties en -verenigingen (35% akkoord), van overheidsinstanties (35% akkoord), maar ook leveranciers (25% akkoord) en klanten (21% akkoord) vormen belangrijke bronnen van informatie over duurzaam ondernemen. Andere bronnen van informatie over duurzaam ondernemen zijn universiteiten en onderzoeksinstituten (19% akkoord), consultants (18% akkoord), sectorgenoten/concurrenten (18% akkoord), werknemers (16% akkoord), financiers (13% akkoord), de lokale gemeenschap (12% akkoord), en ngo's en andere non-profit organisaties (12% akkoord).

Figuur 4 geeft het aantal verschillende partijen of kanalen waarlangs ondernemingen de voorbije 12 maanden druk of steun omtrent duurzaam ondernemen ervaren hebben en/of informatie over duurzaamheid ontvangen hebben⁵. Gemiddeld geven Vlaamse kmo's aan dat ze via 2,6 verschillende kanalen druk of steun omtrent duurzaam ondernemen ontvangen. 30% van de Vlaamse kmo's zegt geen druk of steun omtrent duurzaam ondernemen te ontvangen, voor 25% van de kmo's blijft de druk / steun tot duurzaam ondernemen beperkt tot 1 à 2 verschillende kanalen. Informatie omtrent duurzaamheid ontvangen Vlaamse kmo's gemiddeld via 2,2 verschillende kanalen. Ook hier zegt een aanzienlijk deel van de Vlaamse kmo's (36%) geen informatie over duurzaamheid te ontvangen. Verder ontvangt 26% van de Vlaamse kmo's informatie over duurzaamheid uit beperkte, 1 à 2, verschillende kanalen.

⁵ Dit is het aantal partijen (1 tot en met 11) waarvoor Vlaamse kmo's aangeven (helemaal of eerder akkoord gaan) dat ze hen de voorbije 12 maanden hebben aangespoord om duurzaam te ondernemen (druk / steun) en/of hen veel informatie over duurzaamheid bezorgden (informatie).

Middelgrote ondernemingen ondervinden meer druk/steun en ontvangen meer informatie om duurzaam te ondernemen dan kleine ondernemingen en micro-ondernemingen. Ze ontvangen vooral meer druk/steun van overheidsinstanties (60%), van sectorfederaties en -verenigingen (52%) en van klanten (56%), maar ook van eigen werknemers (40%) en van financiers (36%).

Daartegenover staat dat ze ook meer informatie over duurzaam ondernemen ontvangen van sectorfederaties en -verenigingen (58%), van overheidsinstanties (48%), maar ook van consultants (38%) en financiers (27%).

Daarnaast worden middelgrote ondernemingen ook via een groter aantal verschillende kanalen aangespoord om duurzaam te ondernemen, en ontvangen ze via een groter aantal kanalen informatie over duurzaamheid dan kleine ondernemingen en micro-ondernemingen. Het aandeel middelgrote ondernemingen dat niet aangespoord wordt om duurzaam te ondernemen (11%) en/of geen informatie over duurzaamheid ontvangt (16%), ligt beduidend lager dan bij de kleine ondernemingen (27% ondervindt geen druk/steun; 33% ontvangt geen info) en bij micro-ondernemingen (38% ondervindt geen druk/steun; 43% ontvangt geen info).

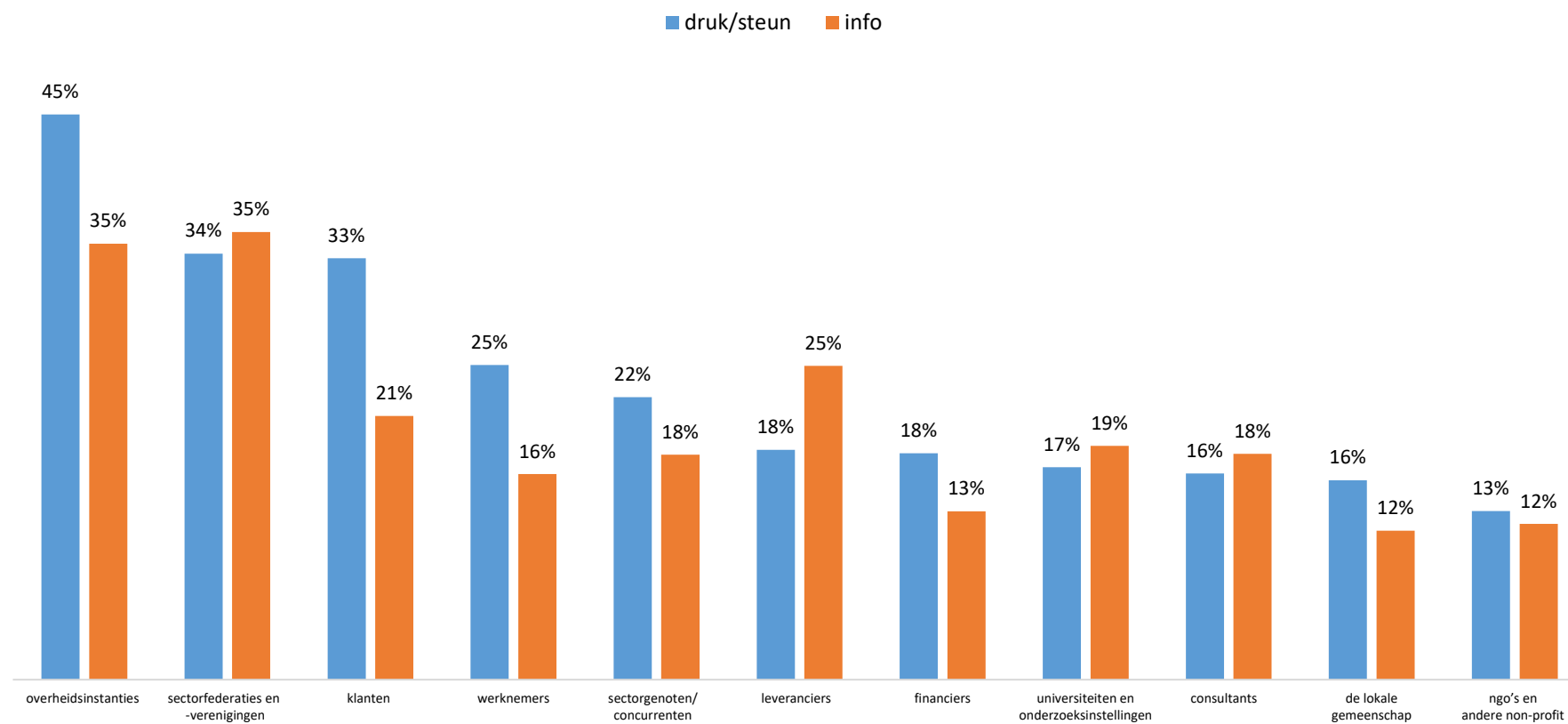
Er zijn geen belangrijke verschillen tussen sectoren wat betreft de druk/steun en informatie die kmo's ontvangen over duurzaam ondernemen vanuit hun bedrijfsomgeving. De sector van nutsvoorzieningen (NACE 35-39) wordt wel via beduidend meer kanalen (gemiddeld 4,5) aangespoord om duurzaam te ondernemen dan bedrijven in andere sectoren.

Ten opzichte van de vorige bevraging in 2023, zien we een afname van de druk/steun van universiteiten en onderzoeksinstellingen om duurzaam te ondernemen. Bedrijfsleiders zeggen in 2024 ook minder informatie over duurzaam ondernemen te ontvangen van de overheid. Daarentegen geven ze aan meer informatie te ontvangen van klanten ten opzichte van de bevraging in 2023.

Het gemiddeld aantal kanalen waarlangs Vlaamse kmo's in 2024 aangespoord worden om duurzaam te ondernemen, alsook het gemiddeld aantal kanalen waarlangs kmo's informatie over duurzaamheid ontvangen (2,6 kanalen voor druk/steun en 2,2 kanalen voor info) is afgenomen ten opzichte van de vorige bevraging in 2023 (2,8 kanalen voor druk/steun en 2,5 kanalen voor info).

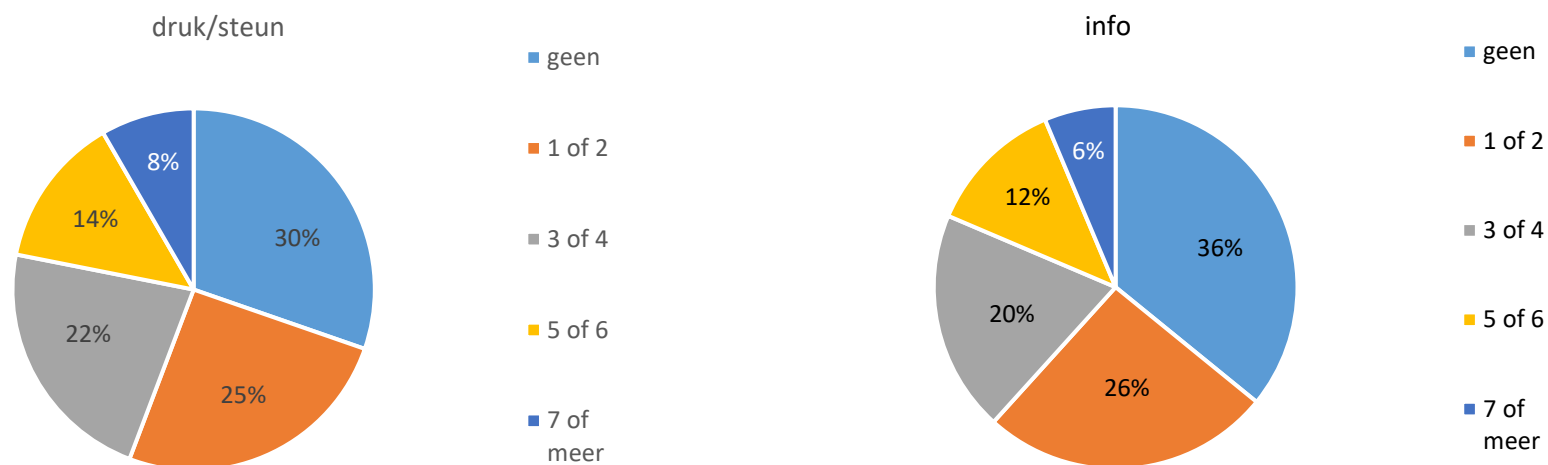
Kleinere kmo's en bedrijven in de zorgsector beschikken over minder interne kennis en informatie over duurzaam ondernemen. Meer inzetten op het aansporen en informeren van deze bedrijven rond duurzaam ondernemen, kan deze bedrijven helpen een meer duurzame (ecologische) impact te hebben.

Figuur 3: Druk / steun en informatie vanuit de bedrijfsomgeving (n=1.614)

Aandeel van de kmo's dat stelt "helemaal" of "eerder akkoord" te gaan

Figuur 4: Aantal verschillende kanalen waarlangs ondernemingen druk / steun en informatie ontvangen vanuit de bedrijfsomgeving (n=1.614)

Som van het aantal verschillende kanalen (partijen) waarvoor kmo's aangeven ("helemaal" of "eerder akkoord" gaan) druk/steun en informatie te ontvangen. Kanalen betreffen volgende 11 partijen uit de bedrijfsomgeving van bedrijven: financiers, klanten, leveranciers, sectorgenoten/concurrenten, consultants, sectorfederaties en -verenigingen, overheidsinstanties, universiteiten en onderzoeksinstellingen, werknemers, ngo's en andere non-profit organisaties, en de lokale gemeenschap.

3.3 Overheidsinstrumentarium

De Vlaamse overheid heeft verscheidene beleidsinitiatieven⁶ die duurzaam ondernemen bij kmo's willen promoten en ondersteunen door ondernemingen te inspireren, sensibiliseren, adviseren en informeren en ondernemers op te leiden inzake duurzaam ondernemen. We polsten in welke mate Vlaamse kmo's vertrouwd zijn met deze beleidsinitiatieven.

Volgende beleidsinitiatieven inzake duurzaam ondernemen werden opgenomen in de bevraging:

- Steun via de **kmo-portefeuille van VLAIO** (advies en opleiding) m.b.t. circulair en duurzaam ondernemen (incl. de thema's warmte, koeling, transport en water)
- Steun via de **kmo-groeisubsidie van VLAIO** m.b.t. circulair en duurzaam ondernemen
- Steun via de **Ecologiepremie+ van VLAIO**
- Steun via de **strategische ecologiesteun (STRES) van VLAIO**
- Steun van **VLAIO** voor een **waterscan**⁷ (incl. suggesties voor waterbesparende maatregelen)
- Steun via **GREEN** van **VLAIO** voor groener en efficiënter energiegebruik
- Steun van **VLAIO** voor een **Vergroeningsscan** (incl. technische en economische haalbaarheid van een investering in groene technologie)⁸
- Steun via **VLAIO** voor een **innovatieproject** inzake duurzaamheid (onderzoeksproject, ontwikkelingsproject, ICON, Baekeland; innovatiemandaat; speerpuntclusterproject; ...)
- **Financiering** (leningen, kapitaal en waarborgen vanuit **PMV** of **LRM**) voor projecten/investeringen inzake duurzaamheid
- **Fiscale voordelen** voor investeringen in verband met duurzaamheid
- Begeleiding door **VLAIO bedrijfsadviseurs**
- Ondersteuning via **MVO Vlaanderen** (de Sustatool, de MVO-scan, Koploper Live en de website)
- **Adviesverlening en ondersteuning** inzake duurzaamheid vanuit kennisinstellingen; onderzoeksorganisaties; speerpuntclusterproject ...

Voor elk van bovengenoemde overheidsinitiatieven gaven ondernemingen aan of ze (a) het initiatief kennen en er al aan deelgenomen / gebruik van gemaakt hebben, (b) het initiatief

6 Volgende websites bevatten meer informatie over deze beleidsinitiatieven rond duurzaam ondernemen:

<https://www.vlaio.be/nl/begeleiding-advies/duurzaam-ondernemen>

<https://www.vlaio.be/nl/subsidies-financiering/subsidi databank/zoek?thema=29>

<https://omgeving.vlaanderen.be/nl/wat-zijn-green-deals>

<https://vlaanderen-circulair.be/nl>

<https://www.mvovlaanderen.be/>

<https://www.doeners.be/>

7 De beschrijving van de beleidsmaatregel voor een waterscan werd gewijzigd ten opzichte van de bevraging van 2023.

8 De beleidsmaatregel vergroeningsscan werd nieuw toegevoegd in de bevraging van 2024.

kennen maar er (nog) niet aan deelgenomen / gebruik van gemaakt hebben, (c) het initiatief niet kennen.

Figuur 5 toont dat de kmo-portefeuille van VLAIO en de fiscale voordelen voor investeringen in verband met duurzaamheid de meest gebruikte en best gekende beleidsinstrumenten inzake duurzaamheid zijn onder Vlaamse kmo's: 21% van de kmo's heeft reeds gebruik gemaakt van de kmo-portefeuille, 37% van de kmo's kent het initiatief maar heeft er nog geen gebruik van gemaakt. Voor de fiscale voordelen voor investeringen in verband met duurzaamheid zijn deze cijfers respectievelijk 18% en 37%. Voor al de overige beleidsinitiatieven bedraagt de deelname door Vlaamse kmo's 7% of lager. Zo'n 60 tot 80% van de kmo's zijn niet vertrouwd met deze beleidsinitiatieven rond duurzaamheid.

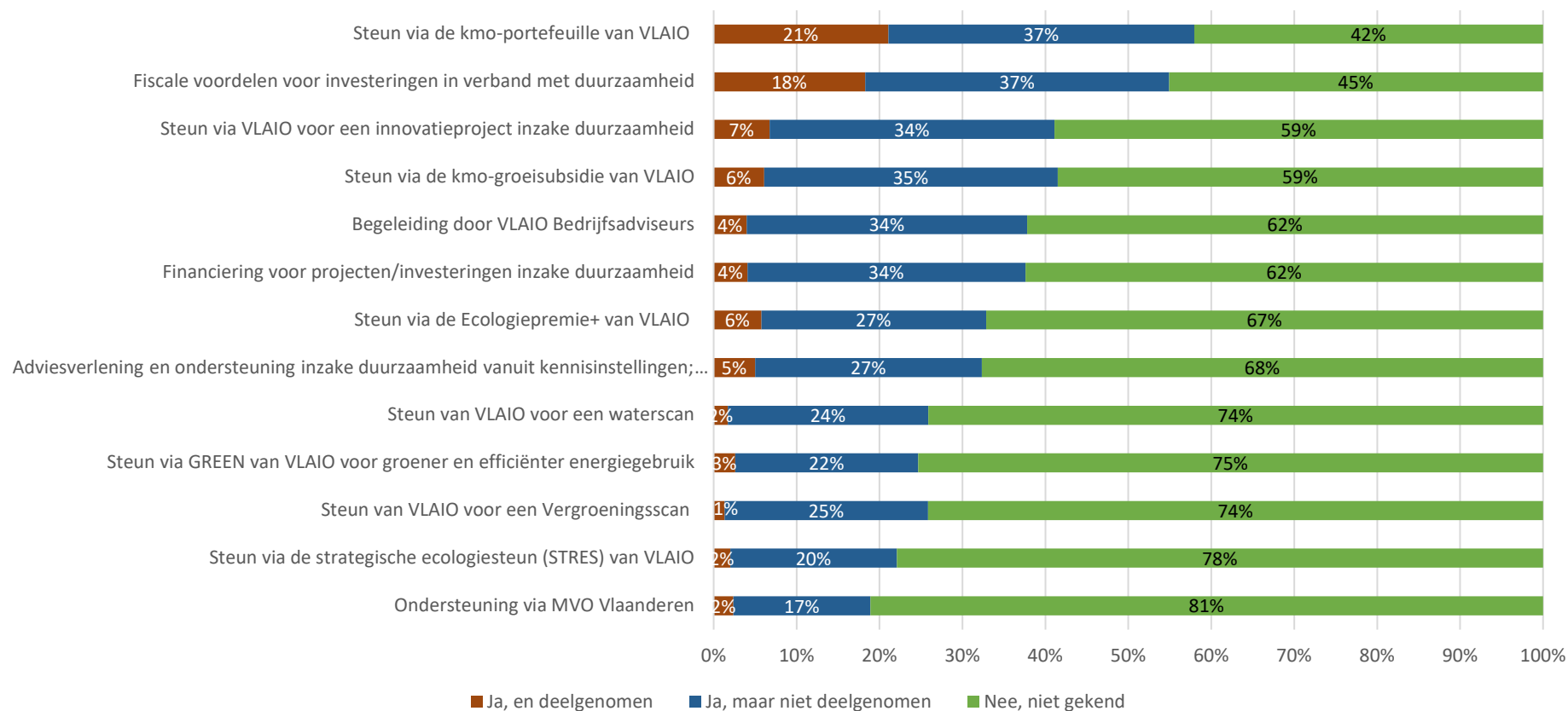
Micro-ondernemingen zijn minder vertrouwd met de diverse beleidsinstrumenten inzake duurzaamheid dan kleine en middelgrote ondernemingen. Dit geldt voor alle beleidsinstrumenten met uitzondering van de kmo-portefeuille en de financiering voor projecten/investeringen inzake duurzaamheid.

Vlaamse kmo's uit de industrie (NACE 10-33) en de sector vervoer en opslag (NACE 49-53) zijn het meest vertrouwd met de diverse overheidsinitiatieven inzake duurzaamheid. Ondernemingen uit de horeca (NACE 55-56) en zorgsector (NACE 86-88) zijn het minst vertrouwd met deze beleidsinitiatieven.

Ten opzichte van de bevraging van 2023, is de bekendheid van de kmo-portefeuille afgenomen. In 2023 gaf 66% van de kmo's aan vertrouwd te zijn met het initiatief ten opzichte van 58% van de kmo's in de meest recente bevraging. De deelname en/of bekendheid van begeleiding door bedrijfsadviseurs daarentegen is toegenomen van 32% in 2023 naar 38% in 2024.

Over het algemeen blijft de bekendheid van onze kmo's met het overheidsinstrumentarium dus vrij beperkt, zeker bij de micro-ondernemingen. Voor sommige maatregelen is dit niet abnormaal omdat ze toegespitst zijn op zeer innovatieve projecten of zeer specifieke thema's. De beperkte bekendheid van de meer algemene overheidsinstrumenten is echter wel een belangrijk aandachtspunt. De toegenomen bekendheid van begeleiding door bedrijfsadviseurs is dan weer een opsteker, omdat zij kmo's heel wat kennis en expertise omtrent duurzaamheid kunnen bieden.

Figuur 5: Overheidsinstrumentarium voor projecten duurzaamheid (n=1.614)

3.4 Doelen en gedrag

We peilden vervolgens naar het belang van diverse duurzame doelen voor de onderneming en naar het duurzame gedrag van de onderneming in de voorbije 12 maanden. We onderscheidden hierbij ecologische, maatschappelijke en economische doelen en bevroegen zowel ecologisch als maatschappelijk duurzaam gedrag.

3.4.1 Doelen

We vroegen Vlaamse kmo's hoe belangrijk ecologische, maatschappelijke en economische doelen voor de onderneming waren in de afgelopen 12 maanden.

Figuur 6 toont dat 60% van de kmo's (groot of middelgroot) belang hechten aan de ecologische voetafdruk van de onderneming; de helft van de ondernemingen hecht (groot of middelgroot) belang aan het aanbieden van oplossingen voor milieuproblemen. Verder geeft de figuur ook aan dat economische doelen erg belangrijk zijn voor Vlaamse kmo's. Ongeveer 70 tot 80% van de bedrijfsleiders zegt dat economische doelstellingen zoals kosten verlagen, omzet verhogen, winstmarges verhogen en marktaandeel verhogen, van (middelgroot tot groot) belang zijn voor de onderneming.

De hoogste prioriteit van bedrijven blijft echter, net als vorige jaren, het welzijn van de eigen werknemers: 89% van de kmo's geeft aan dat dit in de voorbije 12 maanden van (middelgroot tot groot) belang was voor haar onderneming. Verder vindt 56% van de kmo's het belangrijk om iets terug te doen voor de maatschappij of de lokale gemeenschap. 43% van de kmo's wil oplossingen bieden voor uitdagingen op het gebied van gezondheid en/of vergrijzing en 34% van de kmo's hecht belang aan het bestrijden van economische en/of sociale uitsluiting en armoede.

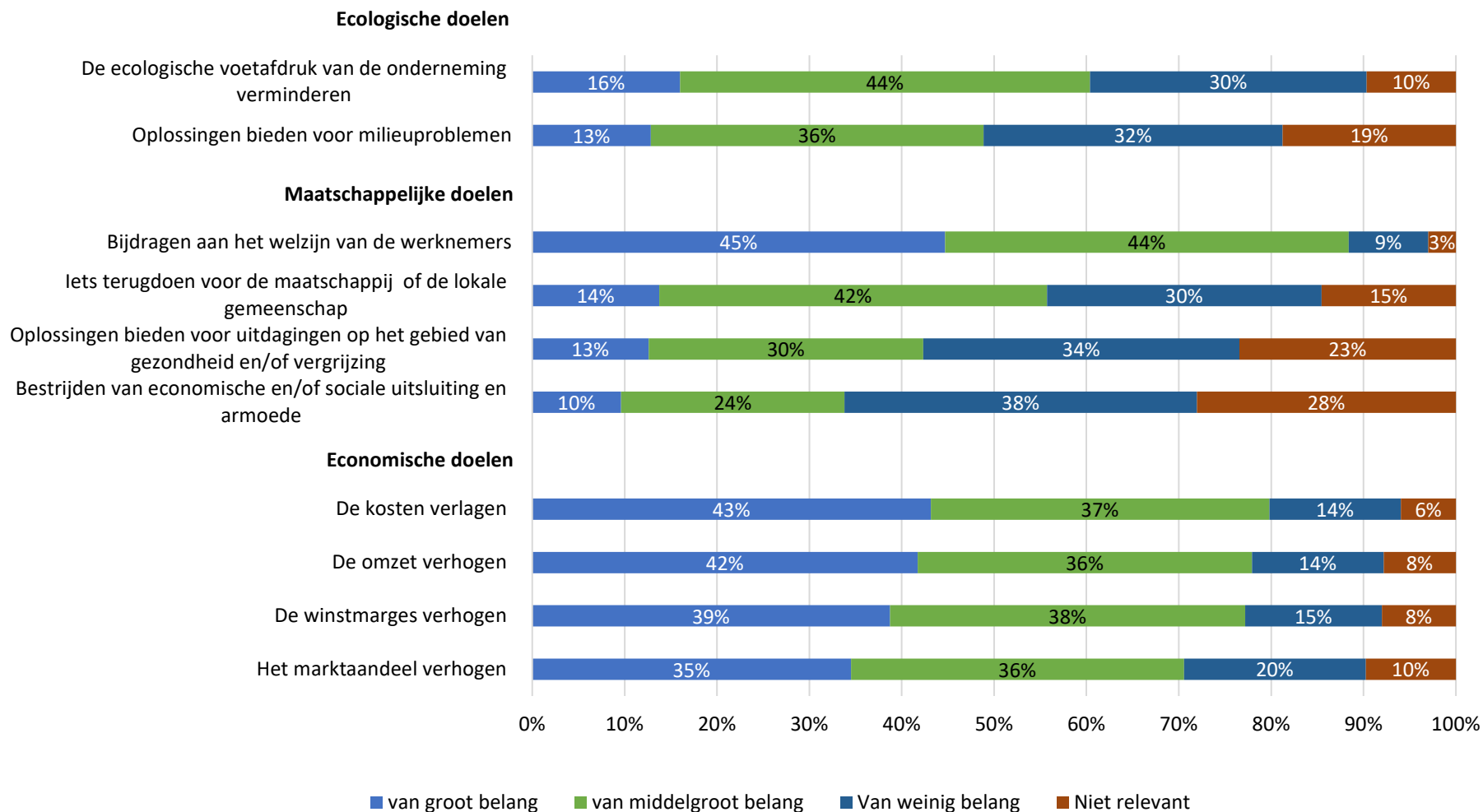
Als we kijken naar bedrijfsgrootte, zien we dat middelgrote ondernemingen een groter belang hechten aan ecologische en maatschappelijke doelen dan kleine en micro-ondernemingen. Op het vlak van economische doelen, zijn er geen significante verschillen tussen middelgrote bedrijven en andere ondernemingen.

De sector van nutsvoorzieningen (NACE 35-39) staat aan de top wat betreft ecologische doelen, op de tweede plaats gevolgd door de sector vervoer (NACE 49-53). Beide sectoren hechten meer dan andere sectoren belang aan het bieden van oplossingen voor milieuproblemen. Nutsbedrijven dragen ook het verminderen van de ecologische voetafdruk heel hoog in het vaandel. Kmo's in de ICT-sector (NACE 58-63) daarentegen hechten minder belang aan ecologische doelen, met name aan het bieden van oplossingen voor milieuproblemen. In de zorg wordt meer dan in andere sectoren belang gehecht aan (alle) maatschappelijke doelen. De industrie (NACE 10-33) scoort dan weer laag ten opzichte van andere sectoren wat betreft het belang voor maatschappelijke doelen, in het bijzonder het bestrijden van economische en/of sociale uitsluiting en armoede, en het iets terugdoen voor

de maatschappij of de lokale gemeenschap. Tot slot hechten bedrijven actief in de handel (NACE 45-47) meer en bedrijven in de zorg (NACE 86-88) minder belang aan economische doelstellingen, dan de overige sectoren.

Ten opzichte van de bevraging van 2023, vinden Vlaamse kmo's het belangrijker om iets terug te doen voor de maatschappij of de lokale gemeenschap.

Figuur 6: (Duurzame) doelen (n=1.614)

3.4.2 Duurzaam gedrag

We presenteerden de respondenten een aantal duurzame gedragingen die ondernemingen kunnen stellen voor het behouden of verbeteren van het milieu (ecologisch duurzaam gedrag) en een aantal duurzame gedragingen die voordelen creëren voor bepaalde maatschappelijke groepen of individuen (maatschappelijk duurzaam gedrag). Voor elk van deze duurzame gedragingen gaven respondenten als volgt aan of de onderneming in de voorbije 12 maanden dit gedrag stelde: (a) ja; (b) nee, maar we hebben wel plannen om dit in het komende jaar te doen; (c) nee, en we hebben ook geen plannen om dit het komende jaar te doen. Van de 1.614 ondervraagde kmo's stelden in totaal 1.534 ondernemingen (95%) de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag. Dit wil zeggen dat ze minstens één van de in de bevraging opgenomen ecologische en/of maatschappelijk duurzame activiteiten hebben ondernomen in de loop van het voorbije jaar (zie Figuur 7).

Figuur 7 geeft aan dat investeringen in energiebesparingen, inclusief het overschakelen naar hernieuwbare energie, het meest voorkomend ecologisch gedrag is onder Vlaamse kmo's: 61% van de kmo's heeft de voorbije 12 maanden in energiebesparingen geïnvesteerd; 23% onder hen plant dit in het komende jaar te doen en slechts 16% van de kmo's heeft de voorbije 12 maanden geen investeringen in energiebesparingen gedaan en heeft ook geen plannen om dit het komende jaar te doen. Daarnaast heeft zo'n 40% van de kmo's de voorbije 12 maanden maatregelen genomen om de uitstoot van schadelijke stoffen te verminderen en/of om het gebruik van schadelijke stoffen te verminderen. Bijna 40% van de kmo's past programma's toe om het verbruik van materiaal en/of grondstoffen te verminderen, 38% van de kmo's hergebruikt oude producten of afval als grondstof.

Ongeveer één derde van de ondernemingen past waterbesparende programma's toe, nog één derde van de bedrijven ontwikkelt of verkoopt ecologische producten/diensten, en/of ontwerpt producten en verpakkingen die kunnen worden hergebruikt, gerepareerd en gerecycleerd. Een vierde van de ondernemingen biedt haar werknemers de mogelijkheid om opleidingen inzake duurzaamheid te volgen. 1 op de 5 Vlaamse kmo's voert milieuaudits/controles uit om de impact van de onderneming op het milieu te evalueren, en/of hanteert vrijwillig strengere milieunormen dan de wettelijk geldende milieunormen.

Wat betreft maatschappelijk duurzaam gedrag, zien we dat rekening houden met de belangen en het welzijn van de eigen werknemers weerom helemaal bovenaan prijkt: 85% van de Vlaamse kmo's hebben hier het voorbije jaar rekening mee gehouden, zo'n 9% van de overige bedrijven plant om dit de komende 12 maanden te doen, en slechts 6% van de bedrijven heeft geen concrete plannen hieromtrent in het komende jaar. Verder is 57% van de Vlaamse kmo's actief in het ondersteunen van culturele en sportieve activiteiten. 48% van de bedrijven neemt maatregelen om leveranciers en hun werknemers respectvol en eerlijk te behandelen. Eén derde van de Vlaamse kmo's houdt rekening met de ontwikkeling van de lokale gemeenschap, en/of neemt de belangen van de lokale gemeenschap mee in beslissingen. Zo'n 15% van de ondernemingen voert ontwikkelingsprogramma's uit voor achtergestelde/kwetsbare groepen

en/of biedt haar werknemers de mogelijkheid aan om vrijwilligerswerk uit te oefenen tijdens de werkuren.

Verdere analyses tonen aan dat middelgrote ondernemingen meer duurzaam ecologisch gedrag stellen en/of meer van plan zijn om dit het komende jaar te doen dan kleine ondernemingen, die op hun beurt meer duurzaam ecologisch actief zijn en/of van plan zijn om dit het komende jaar te zijn dan micro-ondernemingen. Middelgrote ondernemingen vertoonden in 2024 gemiddeld 5,4 duurzame ecologische activiteiten (op een totaal van 11 bevraagde items) ten opzichte van een gemiddelde van 4,1 duurzame ecologische activiteiten bij kleine ondernemingen en een gemiddelde van 3,4 duurzame ecologische activiteiten bij micro-ondernemingen. Daarnaast plannen Vlaamse kmo's het komende jaar te investeren in twee bijkomende duurzame ecologische activiteiten, waarin ze het voorbije jaar geen duurzaam gedrag stelden.

Ook op het vlak van maatschappelijk duurzaam ondernemen, zien we dat middelgrote ondernemingen beter scoren dan kleine ondernemingen en micro-ondernemingen. Middelgrote ondernemingen waren de voorbije 12 maanden actief in gemiddeld 3,5 duurzame maatschappelijke activiteiten (op een totaal van 7 bevraagde items), bij kleine en micro-ondernemingen betreft het gemiddeld 2,8 duurzame maatschappelijke activiteiten. Daarnaast plannen Vlaamse kmo's het komende jaar te investeren in 1 bijkomende duurzame maatschappelijke activiteit, waarin ze het voorbije jaar geen duurzaam gedrag stelden.

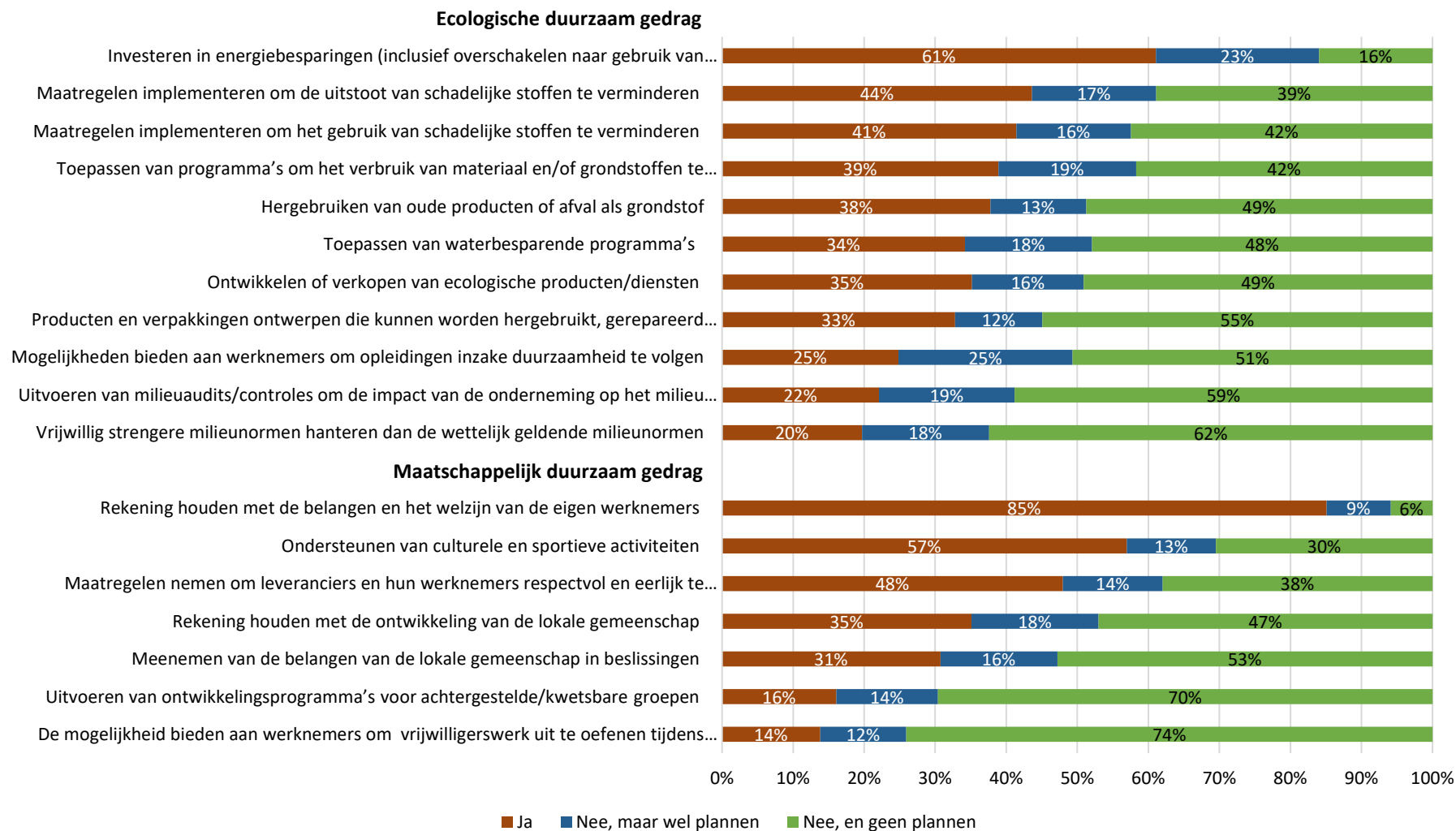
We merken ook duidelijke verschillen tussen sectoren wat betreft duurzaam gedrag. In de sector van nutsvoorzieningen (NACE 35-39), de industrie (NACE 10-33), maar ook in de handel (NACE 45-47), stellen bedrijven meer dan in andere sectoren duurzaam ecologisch gedrag en/of plannen dit het komende jaar te doen. De zorgsector (NACE 86-88), de vastgoedsector en de professionele, wetenschappelijk en technische diensten (NACE 68-75), alsook de bouwsector (NACE 41-43) stellen daarentegen minder ecologisch duurzaam gedrag dan andere sectoren. Bedrijven in de zorgsector (NACE 86-88) stellen vaker maatschappelijk duurzaam gedrag en/of plannen dit te doen, terwijl de industrie (NACE 10-33) minder maatschappelijk duurzaam gedrag toont, dan de overige sectoren.

Ten opzichte van de bevraging 2023⁹, scoren Vlaamse kmo's in 2024 beter op het vlak van maatschappelijk duurzaam gedrag, met name op het vlak van ondersteunen van culturele en sportieve activiteiten, alsook het uitvoeren van ontwikkelingsprogramma's voor achtergestelde / kwetsbare groepen, scoren bedrijven in 2024 hoger dan in 2023. Wat betreft ecologisch duurzame activiteiten, passen bedrijven in 2024 vaker programma's toe om het verbruik van materiaal en/of grondstoffen te verminderen en daarnaast hanteren ze ook vaker vrijwillig strengere milieunormen dan de wettelijk geldende milieunormen.

⁹ De beleidsmaatregel in verband met opleidingen inzake duurzaamheid voor de eigen werknemers werd nieuw toegevoegd in de bevraging van 2024 en zit dus niet vervat in de vergelijking ten opzichte van de bevraging 2023.

De bevraging toont dat de hogere ecologische en maatschappelijke doelen bij middelgrote bedrijven zich ook vertalen in meer duurzaam gedrag. Vooral bedrijven uit de nutssector scoren hoog wat betreft ecologische doelen en ecologische duurzaam gedrag, terwijl bedrijven uit de zorg zich onderscheiden van andere sectoren in termen van maatschappelijke doelen en maatschappelijk duurzaam gedrag. Daarnaast is het opmerkelijk dat bedrijven uit de ICT sector minder belang hechten aan ecologische doelen, terwijl de sector toch een aanzienlijke en groeiende milieu-impact heeft door de toenemende digitalisering van de samenleving. Het lijkt daarom aangewezen om bedrijven uit de ICT sector aan te sporen om bij te dragen aan oplossingen voor bestaande milieuproblemen. Bedrijven uit de industrie scoren dan weer lager op maatschappelijke doelen en maatschappelijk duurzaam gedrag. Bedrijven in deze sectoren kunnen bijkomend aangemoedigd worden om iets terug te doen voor de maatschappij en het bestrijden van economisch en/of sociale uitsluiting en armoede.

Figuur 7: (Duurzaam) gedrag (n=1.614)

3.5 Implementatie

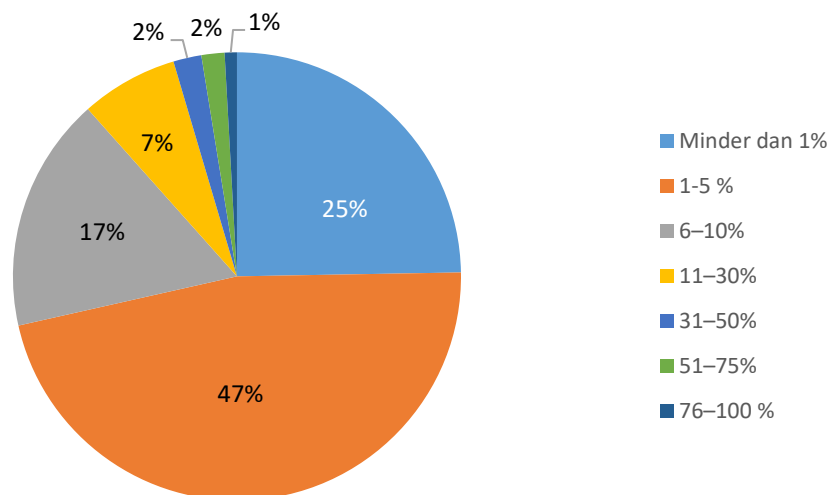
Bij de 1.534 kmo's die in de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben, peilden we verder naar de aanpak van deze activiteiten. We vroegen naar de omvang van investeringen en/of uitgaven voor duurzame activiteiten als percentage van de omzet. We brachten ook de mate van professionalisering van duurzame praktijken in kaart.

3.5.1 Uitgaven

Aan de kmo's die de afgelopen 12 maanden duurzaam gedrag stelden (voor het behouden of verbeteren van het milieu en/of het creëren van voordelen voor individuen of maatschappelijke groepen), vroegen we naar hun investeringen en/of uitgaven voor deze duurzame activiteiten, uitgedrukt als percentage van de omzet (7 antwoordcategorieën, zie Figuur 8).

Figuur 8 toont dat voor 1 op de 4 kmo's die het voorbije jaar duurzaam gedrag gesteld heeft, de uitgaven voor duurzame activiteiten minder dan 1% van hun omzet bedragen. Ongeveer de helft van de Vlaamse kmo's (47%) spendeert 1 tot 5% van hun omzet aan duurzame activiteiten. Voor 17% van de bedrijven bedragen de uitgaven voor duurzame activiteiten 6 tot 10% van hun omzet, voor de overige bedrijven (12%) bedragen de investeringen in duurzaam gedrag meer dan 10% van hun omzet.

Figuur 8: Uitgaven voor duurzame activiteiten, in percentage van de omzet (n=1.534)

Nota: deze figuur betreft enkel kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben.

Er zijn geen verschillen tussen bedrijven van verschillende bedrijfsgroottes wat betreft de uitgaven voor duurzame activiteiten uitgedrukt als percentage van de omzet.

In de sector van nutsvoorzieningen (NACE 35-39) zijn de relatieve uitgaven voor duurzaamheid groter dan in andere sectoren. Voor 42% van de bedrijven in deze sector bedragen de investeringen en/of uitgaven voor duurzaamheid meer dan 10% van de omzet.

Ten opzichte van de bevraging 2023, zien we geen veranderingen in de relatieve uitgaven voor duurzame activiteiten.

3.5.2 Mate van professionalisering

Aan de Vlaamse kmo's die de voorbije 12 maanden duurzame activiteiten ondernamen, vroegen we vervolgens of ze al dan niet verslag uitbrengen van hun duurzame activiteiten, een actieplan rond duurzaam ondernemen opstellen, communiceren omtrent hun duurzame activiteiten en/of de belangen van hun stakeholders in kaart brengen. Op basis hiervan brengen we de professionalisering van duurzame activiteiten bij Vlaamse kmo's in kaart.

Figuur 9 geeft aan dat meer dan de helft van de Vlaamse kmo's (56%) voor de ontwikkeling van haar duurzame activiteiten, haar stakeholders en hun belangen identificeert. Stakeholders omvatten groepen en individuen die de onderneming beïnvloeden en erdoor beïnvloed worden zoals werknemers, klanten, leveranciers, aandeelhouders, de lokale regio, overheden, sectorfederaties en andere belangengroepen. 28% van de kmo's heeft een intern en/of extern communicatieplan betreffende duurzame activiteiten en 27% van de kmo's heeft een actieplan rond duurzaam ondernemen. 1 op 4 bedrijven (23%) beschrijft zijn duurzame praktijken in zijn jaarverslag, in een afzonderlijk duurzaamheidsrapport, en/of op de website.

Wat betreft de professionalisering van de duurzame activiteiten, zien we grote verschillen tussen bedrijven van verschillende grootteklassen, waarbij middelgrote bedrijven systematisch hoger scoren dan kleine ondernemingen, die op hun beurt hoger scoren qua professionalisering dan de micro-ondernemingen. Van de middelgrote bedrijven, probeert 4 op de 5 bedrijven (81%) zijn stakeholders en diens belangen te identificeren, tegenover 56% van de kleine ondernemingen en 49% van de micro-ondernemingen.

62% van de middelgrote bedrijven heeft de voorbije 12 maanden ook een actieplan rond duurzaam ondernemen opgesteld. De helft van de middelgrote bedrijven heeft een (intern en/of extern) communicatieplan rond zijn duurzame activiteiten en/of rapporteert hierover. Bij minder dan 1 op de 3 kleine ondernemingen en minder dan 1 op 4 micro-ondernemingen is zo'n communicatie- of actieplan aanwezig. Slechts 25% van de kleine ondernemingen en 14% van de micro-ondernemingen beschrijft haar duurzame activiteiten in een jaarverslag, een afzonderlijk duurzaamheidsrapport en/of op de website.

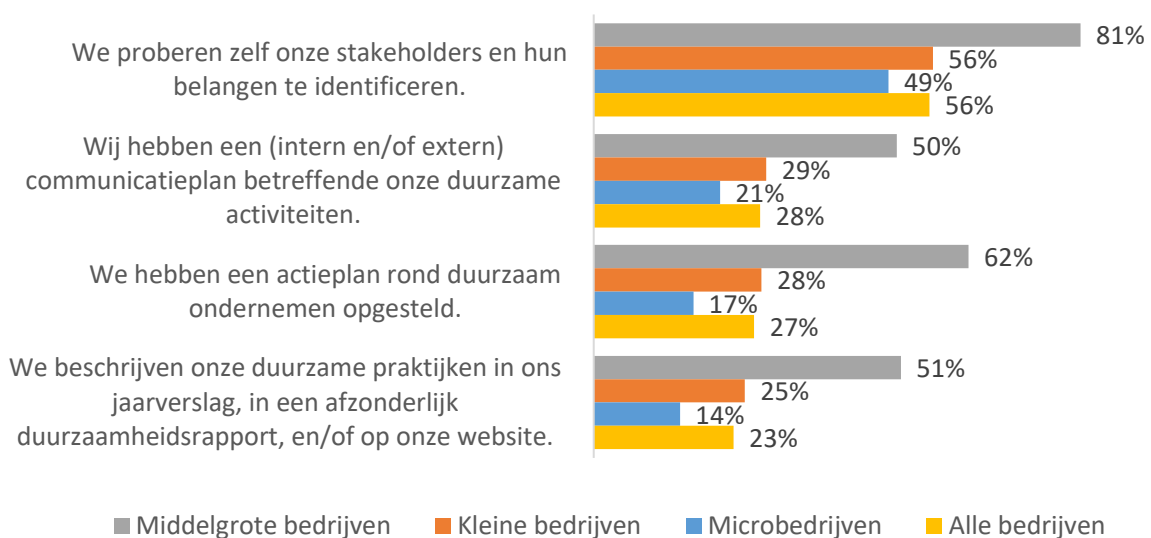
De bouwsector (NACE 41-43) scoort aanzienlijk lager dan andere sectoren op het vlak van professionalisering van duurzame activiteiten. Dit betreft zowel het identificeren van stakeholders, het opstellen van een actieplan, het communiceren en het rapporteren rond duurzame activiteiten. Verder scoort de sector van nutsvoorzieningen (NACE 35-39) aanzienlijk hoger dan andere sectoren op het vlak van het rapporteren over duurzame activiteiten.

Ten opzichte van de vorige bevraging, stellen we vast dat bedrijven meer hun stakeholders en diens belangen in kaart brengen (49% van de Vlaamse kmo's in 2023 ten opzichte van 56% in 2024). We zien ook een toename van bedrijven (van 19% naar 23%) die hun duurzame praktijken beschrijven in het jaarverslag, in een afzonderlijk duurzaamheidsrapport en/of op de website.

Mogelijks, zien we hier al de eerste effecten van de verplichte duurzaamheidsrapportage (CSRD) die vanaf volgend jaar in voege treedt. Toch blijft het zo dat kleine en micro-

ondernemingen minder dan middelgrote ondernemingen bezig zijn met het ontwikkelen van een actieplan, het communiceren over duurzaamheidspraktijken, maar ook met het in kaart brengen van de belangen van hun stakeholders. Ook de bouwsector loopt hier achter ten aanzien van bedrijven in andere sectoren. Dit is problematisch, aangezien wetenschappelijk onderzoek aantoont dat een proactieve aanpak van duurzaamheid, waarbij stakeholders in kaart worden gebracht en er strategisch wordt nagedacht over de meerwaarde van duurzame activiteiten voor de onderneming, cruciaal is om als bedrijf een positieve impact te ondervinden van duurzaam gedrag.

Figuur 9: Mate van professionalisering (n=1.534)

Nota: deze figuur betreft enkel kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben.

3.6 Impact

Tot slot gingen we na in welke mate de kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben, ook een duurzame impact gerealiseerd hebben op ecologisch en/of maatschappelijk vlak, en wat de gevolgen van hun duurzaam gedrag waren op de kosten en andere economische aspecten van de onderneming.

3.6.1 Ecologische impact

Aan alle kmo's die het voorbije jaar duurzaam actief waren, vroegen we in welke mate ze de voorbije 12 maanden ecologische resultaten hebben gerealiseerd, en dit op zeven verschillende dimensies gaande van een betere naleving van de milieunormen tot een verminderde voetafdruk in termen van verbruik van materiaal en grondstoffen, water en energie, schadelijke stoffen en vermindering van uitstootgassen (zie Figuur 10).

Voor elk van deze items geeft steeds de helft van de kmo's aan de voorbije 12 maanden minstens enigszins een impact gerealiseerd te hebben. Vlaamse kmo's die duurzaam gedrag stelden, realiseerden vooral een verminderd energieverbruik: in totaal geeft 83% van deze kmo's aan minstens enigszins besparingen gerealiseerd te hebben in hun energieverbruik, 43% van deze bedrijven heeft dit in grote tot zeer grote mate gerealiseerd.

Verder zegt 4 op de 5 bedrijven die duurzaam gedrag stelden een betere naleving van de milieunormen te hebben gerealiseerd, bijna 40% van deze kmo's heeft dit in grote tot zeer grote mate gerealiseerd. 34% van de bedrijven met duurzaam gedrag boekte in belangrijke mate resultaat op het vlak van de vermindering van de uitstootgassen, 26% van deze bedrijven rapporteerde een substantiële impact op het vlak van een verminderd verbruik van schadelijke stoffen. Minder dan 1 op 3 bedrijven die duurzaam gedrag stelden, heeft helemaal geen/niet echt een vermindering van uitstootgassen of een verminderd verbruik van schadelijke stoffen gerealiseerd in het voorbije jaar. 24% van diezelfde bedrijven realiseerde een belangrijke vermindering of beter beheer van zijn waterverbruik, 22% van de bedrijven met duurzaam gedrag realiseerde een belangrijk verminderd verbruik van materiaal en grondstoffen. Daartegenover staat dat 4 op de 10 bedrijven met duurzame activiteiten niet echt een verbetering realiseerde op het vlak van verbruik van water en/of het verbruik van materiaal en grondstoffen.

Tot slot rapporteerde 22% van de kmo's met duurzaam gedrag in grote tot zeer grote mate een impact inzake hergebruik van oude producten of afval als grondstof. De helft van diezelfde bedrijven realiseerde echter geen of weinig verbetering op het vlak van hergebruik van oude producten of afval als grondstof.

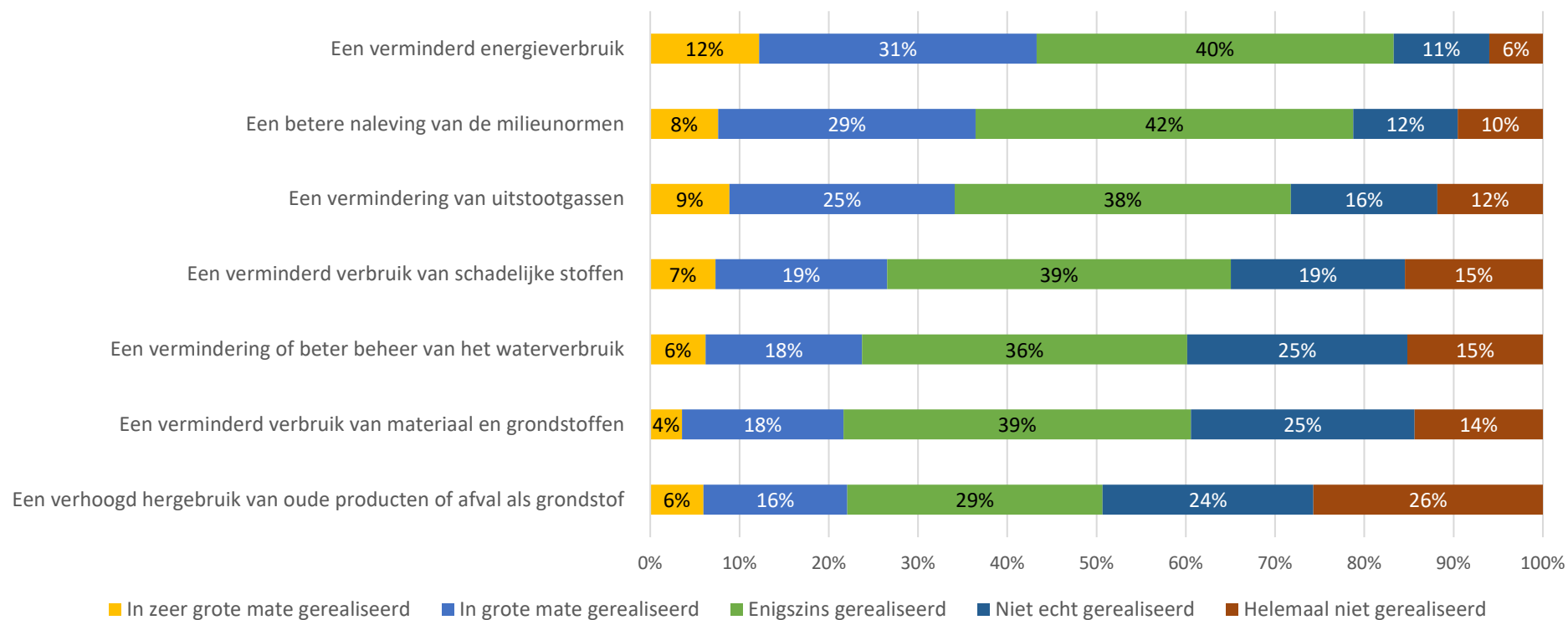
Middelgrote ondernemingen rapporteren gemiddeld een meer positieve ecologische impact van duurzaam gedrag dan kleine en micro-ondernemingen. Op het vlak van de vermindering van uitstootgassen, zien we belangrijke verschillen tussen middelgrote, kleine en micro-

ondernemingen waarbij 43% van de middelgrote ondernemingen met duurzame activiteiten een belangrijke impact rapporteren, tegenover 33% bij kleine en micro-ondernemingen.

Kmo's uit de sector van nutsvoorzieningen (NACE 35-39) en de handel (NACE 45-47) rapporteren gemiddeld (over de 7 dimensies) een meer positieve ecologische impact van hun gedrag dan de overige sectoren. De zorgsector (NACE 86-88) maar ook de vastgoedsector en de professionele, wetenschappelijk en technische diensten (NACE 68-75) zeggen minder dan de andere sectoren een positieve ecologische impact te hebben gerealiseerd.

Ten opzichte van de bevraging 2023, rapporteren méér kmo's met duurzaam gedrag in 2024 een verminderd verbruik van materiaal en grondstoffen.

Figuur 10: Ecologische impact (n=1.534)

Nota: deze figuur betreft enkel kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben.

3.6.2 Maatschappelijke impact

Vervolgens vroegen we aan alle kmo's die het voorbije jaar duurzaam actief waren in welke mate ze de voorbije 12 maanden een impact maakten op maatschappelijk vlak. Het betreft hier zowel de eigen werknemers, de lokale gemeenschap, als internationale belanghebbenden zoals bijvoorbeeld leveranciers en hun werknemers in het buitenland.

Figuur 11 geeft aan dat 76% van de kmo's die het voorbije jaar duurzaam gedrag stelden, minstens enigszins een impact gerealiseerd hebben op de gezondheid en veiligheid van de eigen werknemers. 1 op de 5 kmo's met duurzame activiteiten (21%) stelt in grote tot zeer grote mate een betere gezondheid en veiligheid van de eigen werknemers gerealiseerd te hebben.

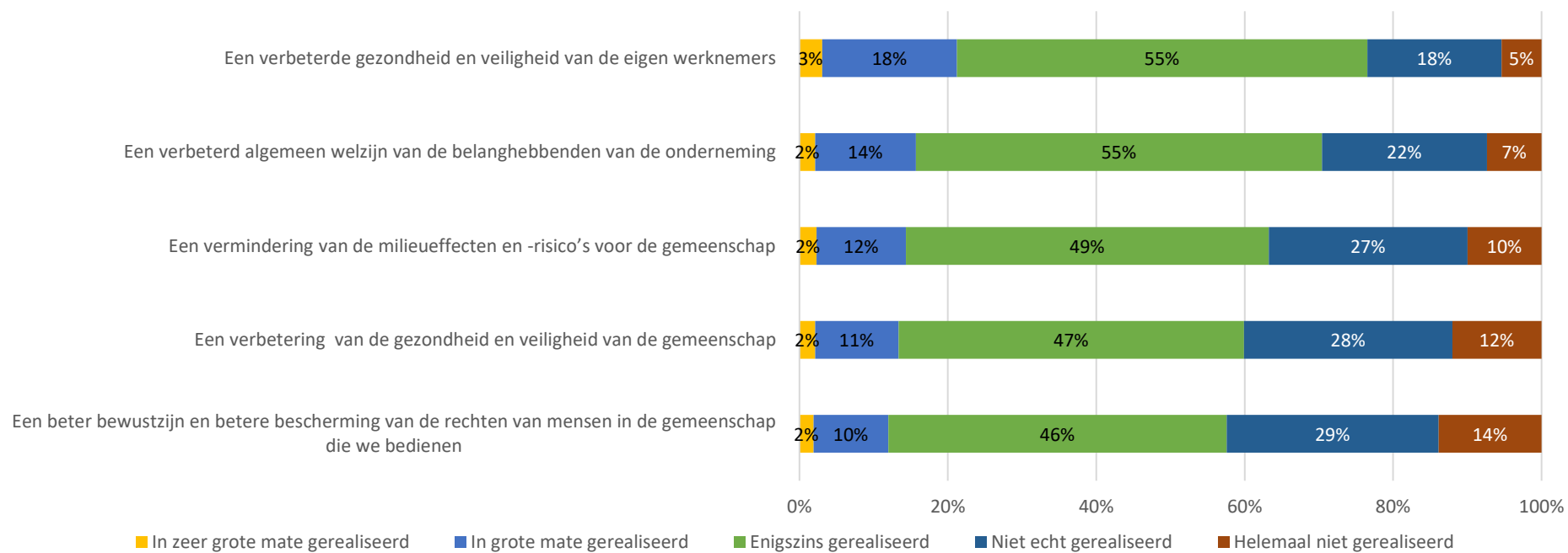
16% van de kmo's met duurzaam gedrag geeft aan een grote tot zeer grote impact gerealiseerd te hebben op het algemeen welzijn van de belanghebbenden van de onderneming. Zo'n 13 tot 14% van diezelfde ondernemingen realiseerde een belangrijke vermindering van de milieueffecten en -risico's voor de gemeenschap, en/of een belangrijke verbetering van de gezondheid en veiligheid van de gemeenschap. Verder droeg 12% van de bedrijven met duurzaam gedrag in belangrijke mate bij tot een beter bewustzijn en een betere bescherming van mensen in de gemeenschap die ze bedienen.

Middelgrote ondernemingen rapporteren gemiddeld een grotere maatschappelijke impact van duurzaam ondernemen dan kleine en micro-ondernemingen. Ook op elke individuele maatschappelijke impact, zien we dat middelgrote ondernemingen met hun duurzaam gedrag een meer belangrijke impact realiseren dan kleine en micro-ondernemingen.

De zorgsector (NACE 86-88) realiseert met duurzame activiteiten een belangrijker maatschappelijke impact dan de andere sectoren. De sector onderscheidt zich van andere sectoren op het vlak van een beter bewustzijn en betere bescherming van de rechten van mensen in de gemeenschap die ze bedienen, alsook in termen van verbetering van de gezondheid en veiligheid van de gemeenschap.

Ten opzichte van de bevraging van 2023, zien we dat de gerealiseerde maatschappelijke impact van kmo's die duurzaam gedrag stelden, gedaald is in de voorbije 12 maanden. Met name op het vlak van een beter bewustzijn en betere bescherming van de rechten van mensen in de gemeenschap die ze bedienen en een verbetering van de gezondheid en veiligheid van de gemeenschap, rapporteren bedrijven een lagere impact dan in 2023. Vlaamse kmo's scoren eveneens lager wat betreft de gerealiseerde impact van duurzame activiteiten op de gezondheid en veiligheid van de eigen werknemers.

Figuur 11: Maatschappelijke impact (n=1.534)

Nota: deze figuur betreft enkel kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben.

3.6.3 Kosten en andere economische impact

Duurzaam gedrag kan ook een impact hebben op de kosten die ondernemingen moeten maken, alsook op andere economische en financiële aspecten van de onderneming. We vroegen alle ondernemingen die het voorbije jaar duurzame activiteiten ontwikkeld hebben naar de kosten en andere economische gevolgen van duurzaam gedrag.

Duurzaam gedrag kan een impact hebben op kosten voor de aankoop van materialen en grondstoffen, energieverbruik, afvalverwerking, en het lozen van afval. Daarnaast kan duurzaam gedrag ook een impact hebben op de (geldelijke) sancties voor milieuschade en kosten van personeel. Deze veranderende personeelskosten ten gevolge van duurzaam gedrag kunnen het gevolg zijn van wijzigingen in absenteïsme, verloop, rekruteringskosten, motivatie, en productiviteit van werknemers.

Figuur 12 toont dat duurzaam gedrag in de laatste 12 maanden veelal een gunstig effect heeft gehad op de kosten voor energieverbruik: 46% van de Vlaamse kmo's geeft aan dat de kosten gerelateerd aan energieverbruik gedaald zijn ten gevolge van duurzaam gedrag, slechts 18% van de bedrijven rapporteert een stijging van kosten. De kosten van geldelijke sancties voor milieuschade ten gevolge van duurzaam gedrag zijn voor de meeste bedrijven (75%) gelijk gebleven, 16% van de bedrijven geeft daarentegen aan dat deze kosten in de voorbije 12 maanden zijn toegenomen.

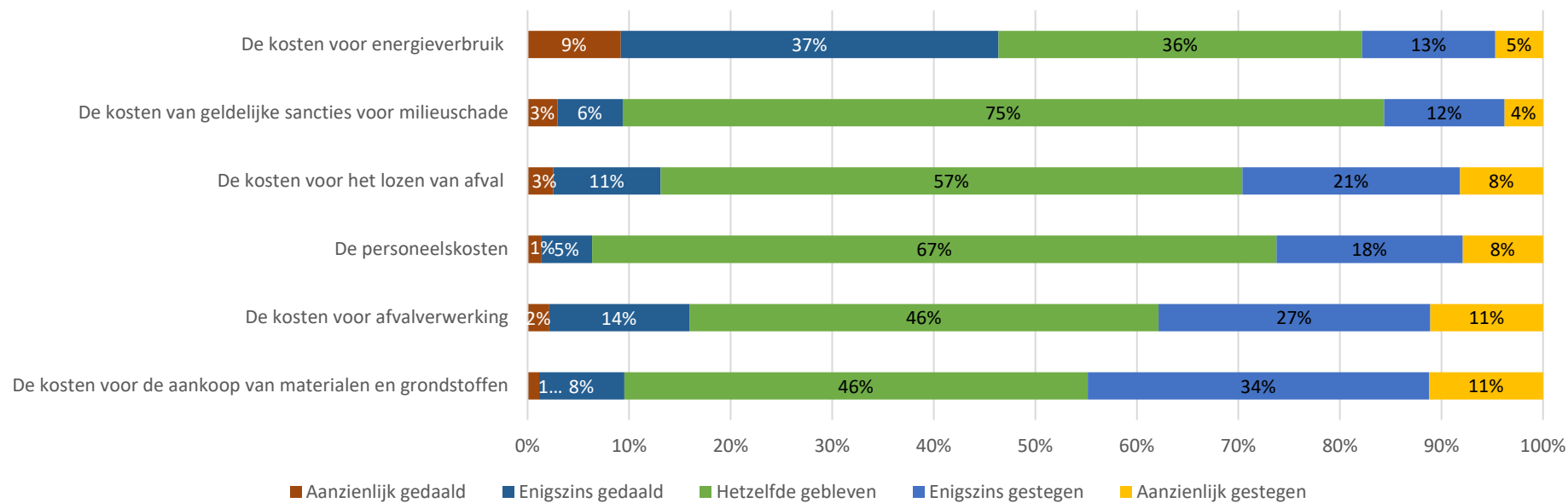
Voor de overige kostensoorten, noteert telkens meer dan 25% van de bedrijven die duurzaam gedrag stelden enigszins of aanzienlijke stijgingen. Het aandeel van de bedrijven dat aangeeft dat deze kosten gestegen zijn, is bovendien steeds groter dan het aandeel van de bedrijven dat een daling van de kosten noteert ten gevolge van duurzaam gedrag. Zo rapporteert 29% van de kmo's die duurzaam gedrag stelden een stijging van de kosten voor het lozen van afval ten gevolge van duurzaam gedrag, bij 26% van de bedrijven die duurzame activiteiten hadden wordt een stijging van de personeelskosten vastgesteld. Verder geeft 38% van de duurzame kmo's aan dat de kosten voor afvalverwerking gestegen zijn en geeft bijna de helft van deze bedrijven (45%) aan dat de kosten voor de aankoop van materialen en grondstoffen zijn toegenomen als gevolg van duurzaam gedrag.

Middelgrote ondernemingen rapporteren minder gestegen kosten ten gevolge van duurzaam gedrag dan kleine en micro-ondernemingen. Zo geeft slechts 21% van de middelgrote ondernemingen met duurzame activiteiten aan dat de kosten voor het lozen van afval enigszins of sterk gestegen zijn in de laatste 12 maanden, tegenover respectievelijk 32% en 29% van de kleine en micro-ondernemingen.

Kmo's in de bouwsector (NACE 41-43) rapporteren meer dan andere sectoren een stijging van de kosten (gemiddeld over de zes bevraagde kostensoorten), terwijl de financiële sector (NACE 64-66), de ICT-sector (NACE 58-63) en de zorgsector (NACE 86-88) juist minder dan andere sectoren een stijging van de kosten zien ten gevolge van duurzaam gedrag.

Ten opzichte van de bevraging van 2023, zien we dat Vlaamse kmo's in 2024 significant minder een stijging van de kosten rapporteren ten gevolge van duurzaam gedrag in de voorbije 12 maanden. Dit geldt zowel voor de kosten voor de aankoop van materialen en grondstoffen, de kosten voor energieverbruik, de kosten voor het lozen van afval als voor de kosten van geldelijke sancties voor milieuschade.

Figuur 12: Kostenimpact (n=1.534)

Nota: deze figuur betreft enkel kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben.

Duurzaam gedrag kan niet alleen een impact hebben op de kosten, maar ook op de omzet, het marktaandeel en de winstmarges van de onderneming. Daarnaast kan duurzaam gedrag ook een impact hebben op andere economische aspecten van de onderneming zoals de kwaliteit van de samenwerking met leveranciers, de klantentevredenheid, en de opgehaalde financiering.

Figuur 13 geeft aan dat kmo's vooral een positieve impact zien van duurzaam gedrag op de klantentevredenheid: 23% van de Vlaamse kmo's geeft aan dat klantentevredenheid gestegen is in de voorbije 12 maanden ten gevolge van duurzaam gedrag. 16% van de bedrijven geeft ook aan dat de kwaliteit van de samenwerking met leveranciers is toegenomen ten gevolge van duurzaam gedrag. 10% van de bedrijven ondervindt positieve effecten van duurzaam gedrag op de opgehaalde financiering, en voor 11% van de bedrijven heeft duurzaam gedrag een positief effect op het marktaandeel van het bedrijf. Het merendeel van de bedrijven (75% tot 86%) rapporteert echter geen impact van duurzaam gedrag op bovenstaande economische indicatoren en een minderheid van bedrijven (5% of minder) rapporteert negatieve effecten.

Daarnaast geeft 13% van de bedrijven aan dat de omzet van het bedrijf gestegen is ten gevolge van duurzaam gedrag. Zowat evenveel bedrijven (11%) rapporteert echter een daling van de omzet ten gevolge van duurzaam gedrag. Tenslotte zien we dat duurzaam gedrag veelal een negatieve invloed heeft op de winstmarges van Vlaamse kmo's: 32% van de bedrijven geeft aan dat de winstmarges enigszins tot aanzienlijk gedaald zijn ten gevolge van duurzame activiteiten, slechts 8% van de bedrijven ziet een stijging van de winstmarges ten gevolge van duurzaam gedrag.

Middelgrote ondernemingen rapporteren een meer positieve economische impact van duurzaam gedrag dan kleine en micro-ondernemingen. Zo geeft een derde van de middelgrote ondernemingen (33%) aan dat haar klanten meer tevreden zijn ten gevolge van duurzaam gedrag, ten opzichte van 23% van de kleine en 21% van de micro-ondernemingen. Daarnaast ziet 20% van de middelgrote ondernemingen een positief effect van duurzaamheid op haar omzet, tegenover slechts 11-12% van de kleine en micro-ondernemingen.

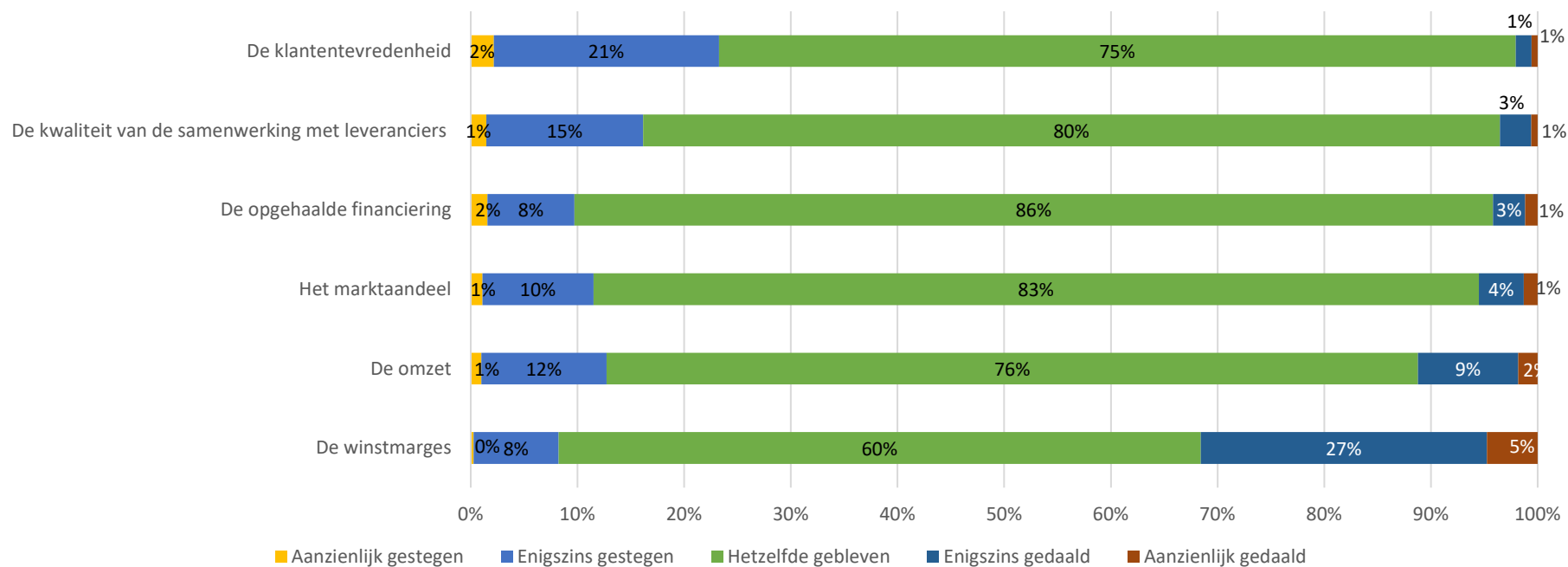
Tussen sectoren zien we dat de zorgsector (NACE 86-88) en de ICT-sector (NACE 58-63) een meer positieve economische impact (gemiddelde over de zes verschillende items heen) rapporteren ten gevolge van duurzaam gedrag. Deze sectoren rapporteren met name een meer positief effect van duurzaam gedrag op de winstmarges. De ICT-sector ziet ook een meer positieve impact op omzet.

Ten opzichte van de bevraging van 2023, zien we geen significante verschillen.

Algemeen kunnen we voor de voorbije 12 maanden concluderen dat kmo's met duurzaam gedrag een grotere ecologische impact rapporteren op het vlak van een verminderd verbruik van materialen en grondstoffen dan in 2023. Ten gevolge van duurzaam gedrag in 2024, zijn diverse kosten gerelateerd aan meer ecologisch duurzaam gedrag ook minder gestegen ten opzichte van bevraging in 2023. Daar staat tegenover dat Vlaamse kmo's in de voorbije 12

maanden minder impact hebben gerealiseerd op maatschappelijk vlak, met name wat betreft gezondheid en veiligheid van de eigen werknemers en van de gemeenschap. Het is belangrijk dat bedrijven verder aangespoord worden om deze rechten te bewaken. Daarnaast kunnen bedrijven uit de zorg, en bedrijven uit de vastgoedsector, de professionele, wetenschappelijk en technische diensten verder ondersteuning gebruiken om een grotere ecologische impact te realiseren. In de bouwsector, is de stijging van de kosten ten gevolge duurzaam ecologisch gedrag, een belangrijk aandachtspunt.

Figuur 13: Andere economische impact (n=1.534)

Nota: deze figuur betreft enkel kmo's die de voorbije 12 maanden duurzaam gedrag gesteld hebben.

4. CONCLUSIES

De bevraging duurzaam ondernemen toont dat Vlaamse kmo's duurzaam ondernemen vooral **percipiëren** als een manier om het imago van de onderneming te verbeteren. Daarnaast wordt duurzaam ondernemen in toenemende mate beschouwd als een manier om waardevolle relaties en een goede samenwerking met leveranciers op te bouwen. Tegelijkertijd zien we dat kmo's, minder dan vorig jaar, overtuigd zijn dat duurzaam ondernemen kan leiden tot een competitief voordeel: ten opzichte van de vorige bevraging, zijn Vlaamse kmo's meer van oordeel dat duurzaamheid in hun context en sector leidt tot hogere kosten en afleidt van de kerntaken van de onderneming.

Middelgrote bedrijven hebben een positievere perceptie van de voordelen van duurzaam ondernemen dan kleine en micro-ondernemingen. Ze stellen ook hogere ecologische en maatschappelijke **doelen**, en vertalen deze naar meer ecologisch en maatschappelijk **gedrag** en een grotere ecologische en maatschappelijke **impact** ten gevolge van duurzaam gedrag. Algemeen blijft het welzijn van de eigen werknemers ook dit jaar de hoogste prioriteit van Vlaamse kmo's, gevolgd door economische doelen. Vlaamse kmo's die het voorbije jaar duurzaam ecologisch gedrag stelden, realiseerden vooral een verminderd energieverbruik. Ten opzichte van de bevraging 2023, rapporteren méér kmo's met duurzaam gedrag een verminderd verbruik van materiaal en grondstoffen.

Op basis van bestaand academisch onderzoek weten we dat een **strategische en proactieve aanpak** van duurzaamheid een voorwaarde is opdat duurzaam gedrag van bedrijven ook resulteert in een positief effect op financieel vlak. Een eerste belangrijke stap naar meer proactief duurzaam gedrag is het in kaart brengen van stakeholders en hun belangen. We zien, ten opzichte van 2023, een toename in het aantal Vlaamse kmo's dat zelf haar stakeholders en hun belangen identificeert. Daarnaast merken we dat meer en meer bedrijven ook rapporteren over hun duurzame praktijken. Mogelijk zien we hier al de eerste effecten van de verplichte duurzaamheidsrapportage (CSRD) die vanaf 2025 in voege treedt. Hoewel de nieuwe Europese regelgeving hieromtrent in eerste fase enkel van toepassing is voor grote ondernemingen, zullen ook kmo's onrechtstreeks betrokken zijn via de waardeketens van grote bedrijven waarin ze opereren.

Naast het in kaart brengen van stakeholders en hun belangen, is het ook van belang dat kmo's voldoende **kennis** omtrent duurzaam ondernemen hebben om strategisch te kunnen investeren in die duurzame praktijken die niet alleen een positieve ecologische en/of maatschappelijke impact hebben, maar ook bijdragen aan economische doelen van het bedrijf. Deze kennis blijft alsnog beperkt binnen de Vlaamse kmo's.

Het lijkt dus weinig zinvol kmo's te verplichten een uitgebreide **rapportering inzake duurzaamheid** op te stellen als deze leidt tot reactief duurzaam gedrag dat gebaseerd is op gebrekkige kennis. Veel belangrijker is het uittekenen van een beleid dat kmo's stimuleert om

strategisch na te denken over duurzaamheid en ervoor zorgt dat ze hiervoor toegang hebben tot de nodige kennis en informatie. Veel **ondersteunende beleidsmaatregelen** die duurzaam ondernemen bij Vlaamse kmo's willen promoten en ondersteunen, zijn voornamelijk te weinig gekend. Voor sommige maatregelen is dit niet abnormaal omdat ze toegespitst zijn op zeer innovatieve projecten of zeer specifieke thema's. De beperkte bekendheid van de meer algemene overheidsinstrumenten is echter wel een belangrijk aandachtspunt. Er is hier dus een duidelijke rol weggelegd voor diverse **partners** – onder meer overheidsinstanties, sectorfederaties en verenigingen - om kmo's beter te informeren. Vooral de kleine en micro-ondernemingen worden thans nog te weinig bereikt. Omdat deze kleinere kmo's vaak nog de eerste stappen naar een meer strategische aanpak van duurzaamheid moeten zetten en hun interne kennis over duurzaam ondernemen vaak beperkt is, zijn net deze kleinere kmo's het meest gebaat met extra steun en begeleiding.

APPENDIX

Geselecteerde sectoren

NACE-codes	Omschrijving
NACE 10-33	Industrie
NACE 35-39	Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht; distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering
NACE 41-43	Bouwnijverheid
NACE 45-47	Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen
NACE 49-53	Vervoer en opslag
NACE 55-56	Verschaffen van accommodatie en maaltijden
NACE 58-63	Informatie en communicatie
NACE 64-66	Financiële activiteiten en verzekeringen
NACE 68-75	Exploitatie van en handel in onroerend goed, vrije beroepen, wetenschappelijk en technische diensten
NACE 77-82;95.1	Administratieve en ondersteunende diensten; Reparatie van computers en communicatieapparatuur
NACE 86-88	Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening

DEPARTEMENT
**WERK, ECONOMIE
WETENSCHAP, INNOVATIE &
SOCIALE ECONOMIE**

www.departementwewis.be